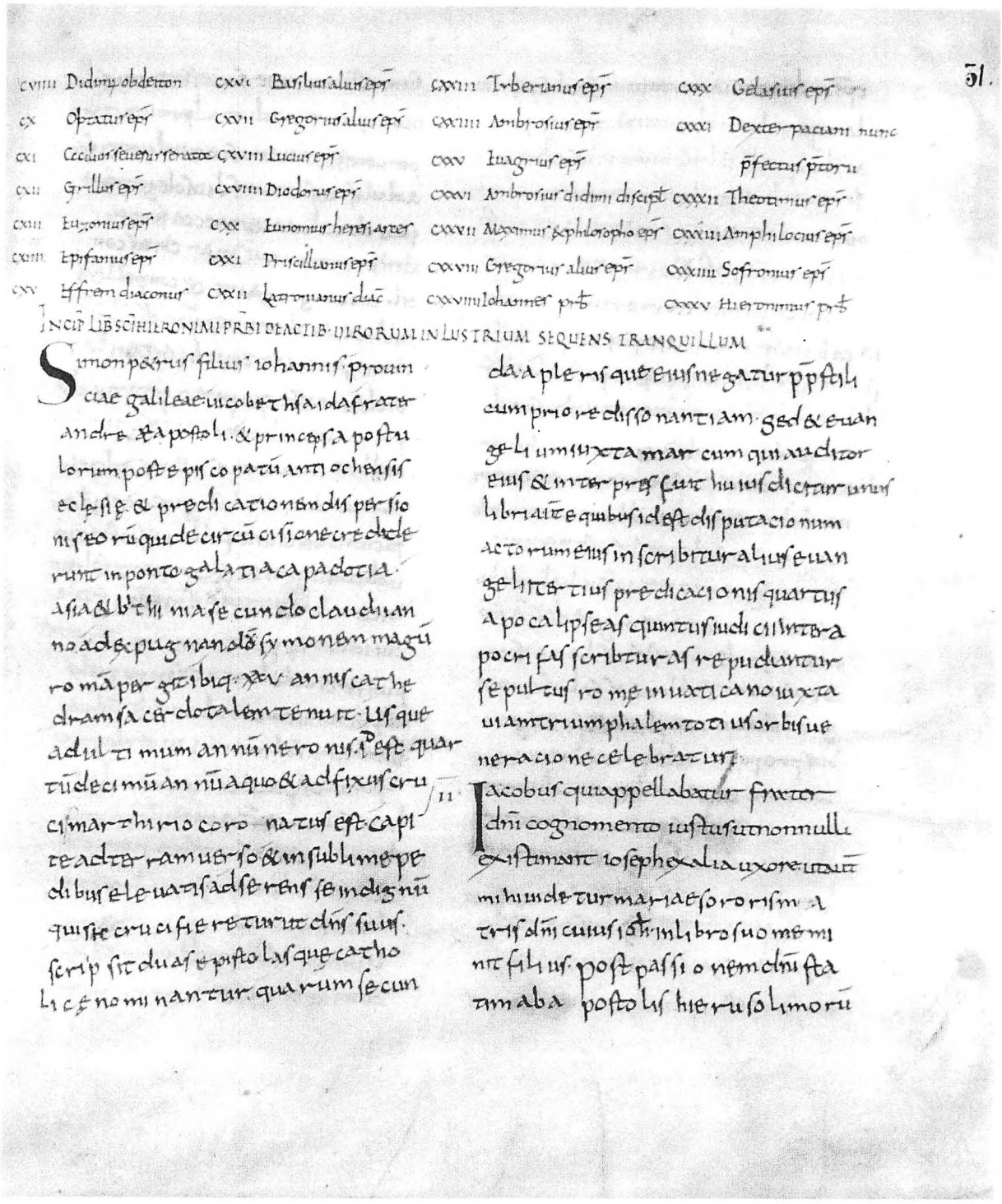

cviii Didym obdetton cxvi Basilius alius epī cxviii Trberius epī cxx Gelasius epī
cx Optatus epī cxvii Gregorius alius epī cxviiii Ambrosius epī cxxi Dexter pacian nunc
cxi Cecilius scriptor ecclie cxviii Lucius epī cxx Iuuenis epī pfectus pretorii
cxii Grillus epī cxviiii Diodorus epī cxxi Ambrosius didimi discipl cxxii Theotimus epī
cxiii Eugonius epī cxx Eunomius heresiarcha cxxii Aggonius philosopho epī cxxiii Amphilocius epī
cxiiii Epifanius epī cxxi Priscillianus epī cxxiiii Gregorius alius epī cxxiiii Sofronius epī
cxv Effrem diaconus cxxii Latronianus duc cxxiiii Iohannes pbt cxxv Hieronimus pbt

31.

INCIP LIB SCI HIERONIMI PRBI DE ACTIB DIRORUM IN LUSTRIUM SEQUENS TRANQUILLUM

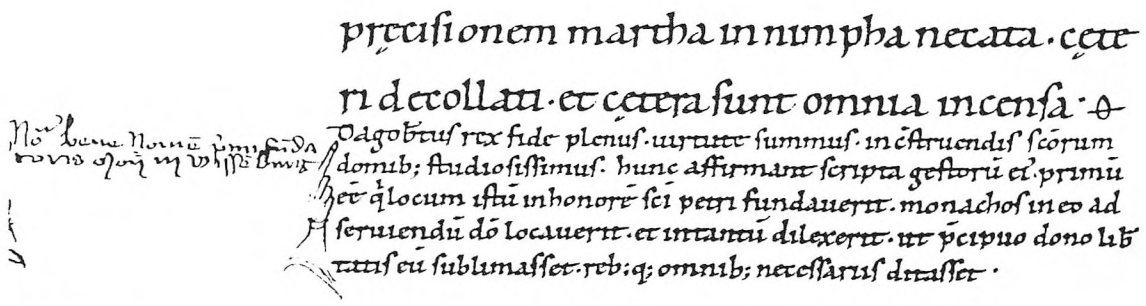
Simon petrus filius iohannis prouincie galileae uocabet hsa ida frater andree apostoli. & princeps apostolorum post ascensum dni in celum cum ceteris discipulis ecclesiae. & predicationem dispersionis eorum quidem circumcisionem credentium in ponto galatia cappadocia asia & bithinia mansit cum eis claudianno adsumpto magum romam pergit ibique xxv annis cathedram sacerdotalem tenuit. usque ad ultimum annum neronis. Post quartumdecimum annum aquo & adfixus cruci marthirio coronatus est. Capite ad terram uerso & in sublime pedibus eleuatis adserens se indignum qui ste crucifixo retribuit dns suus. Scripsit duas epistolas quae catholicae nominantur quarum secunda plerique eius negatur propter stilum cum prioris dissonantiam. Ged & euangelium iuxta mare cum quo auctoritas eius & interpres fuit huius dicitur unus libri aite quibus id est disputationum actorum eius insscribtur alius euangelistae tius predicationis quartus apocalipsis eius quintus iudicii cuius scribtura apocrifus scribtur. Asserpuiduntur sepultus romae in uaticano iuxta uiam triumphalem toti usorbis uenerationem celebratur.

II

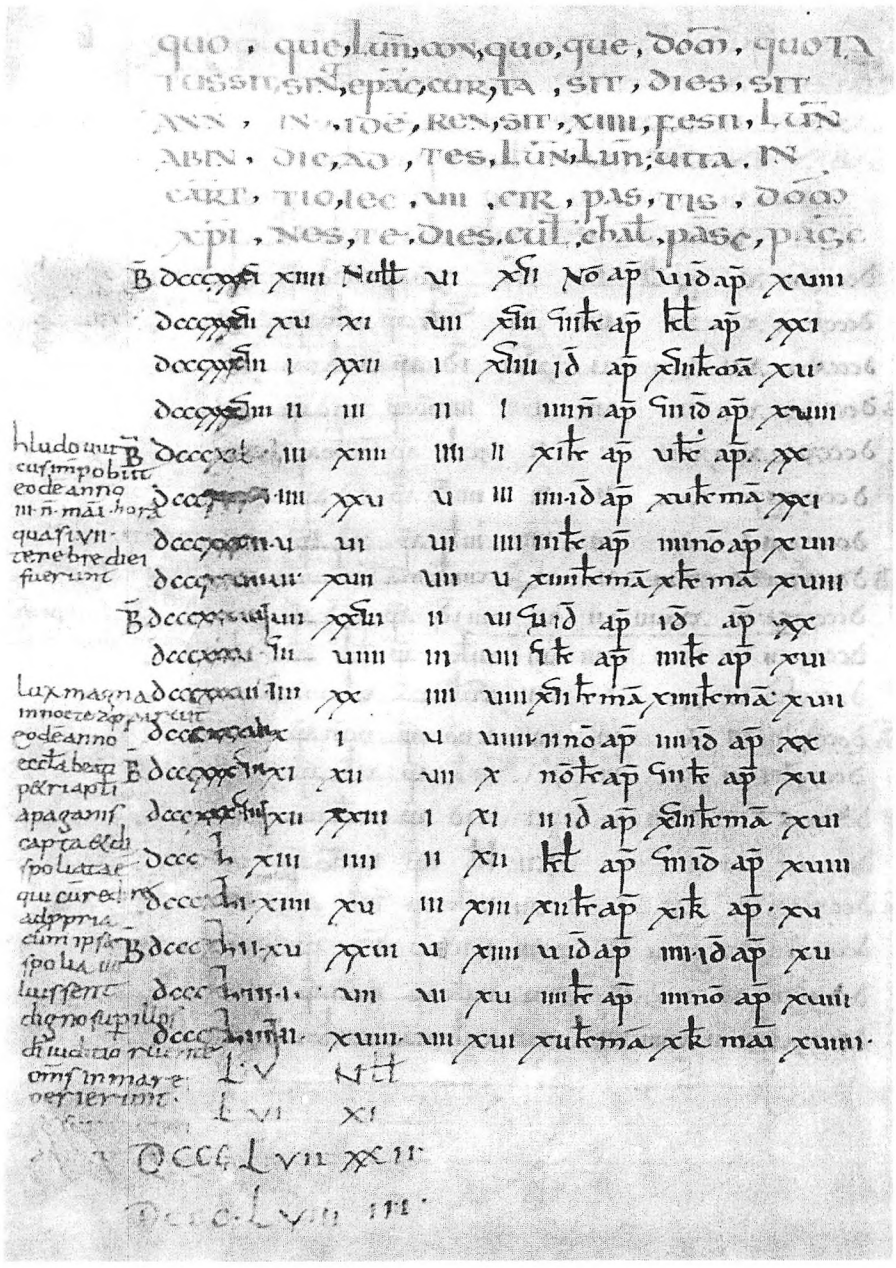
Iacobus qui appellabatur frater dni cognomento iustus fuit nonnulli existimant ioseph ex alia uxore ut aut mihi uidetur mariae sororis matris dni cuius ioh in libro suo memorat filius. post passionem dni statim ab apostolis hierusolimorum

W. 79, fol. 31 r°

Bibl. monastique

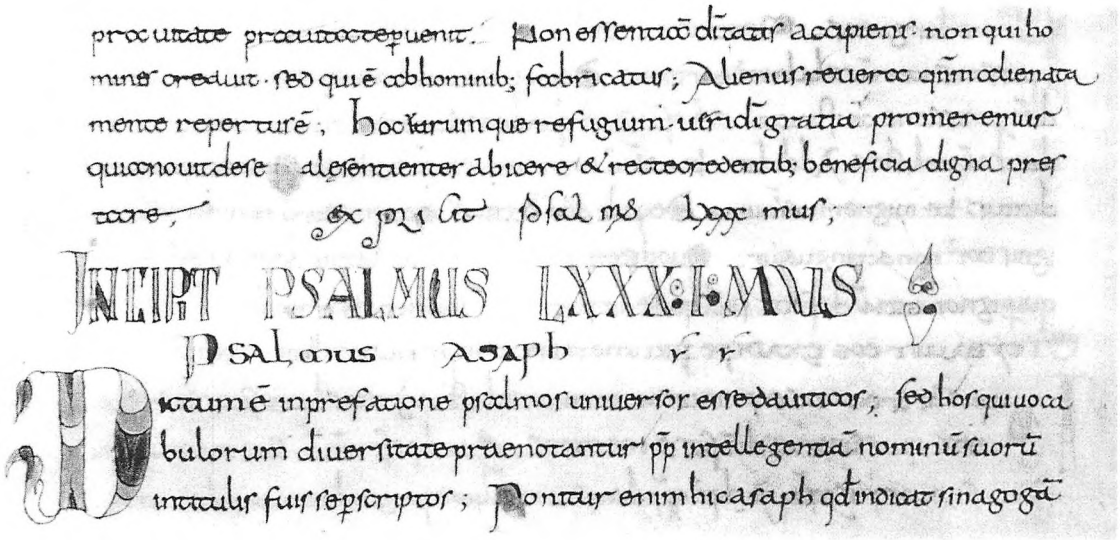

W. 45, fol. 6 v°

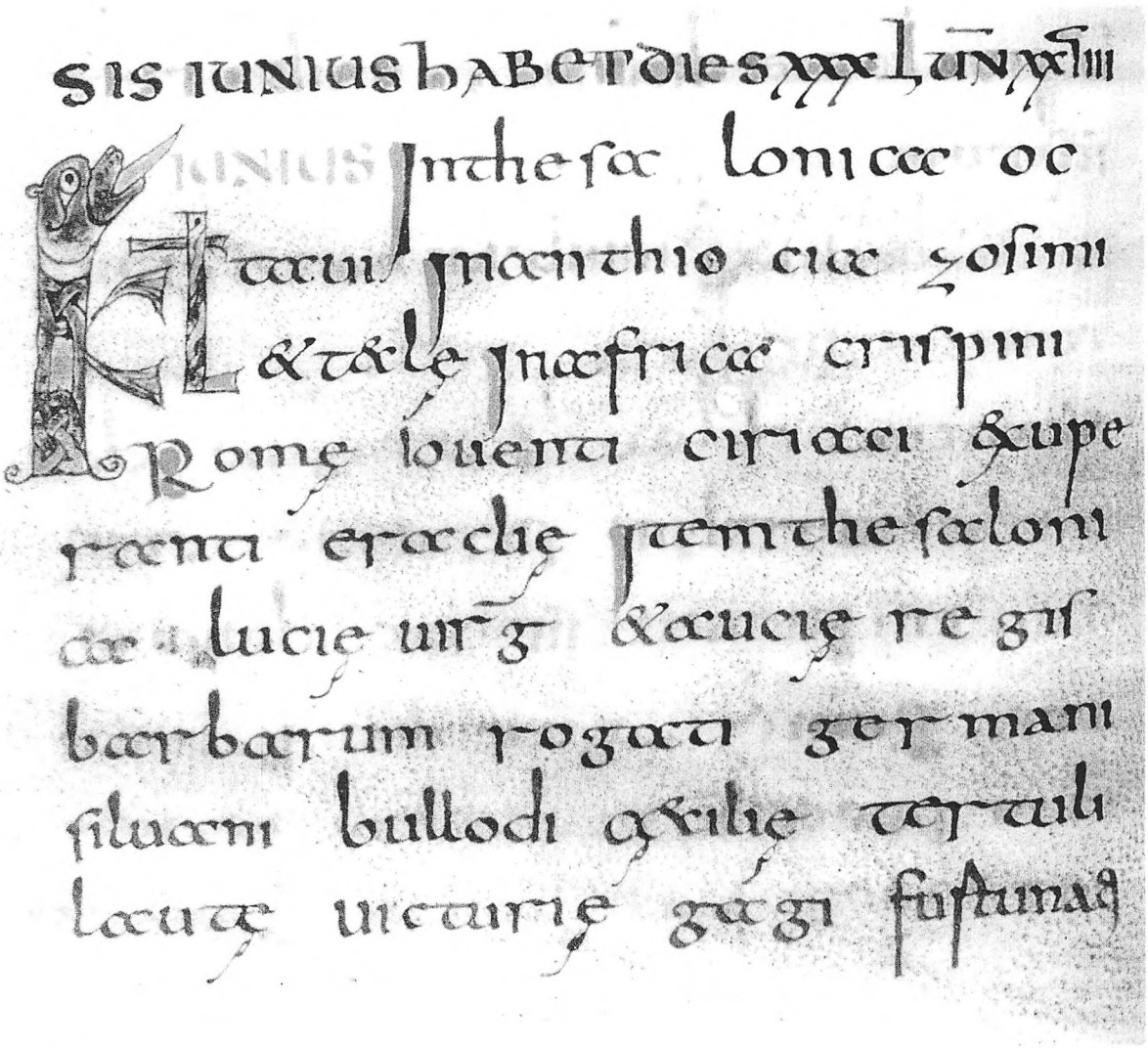

W. 81, fol. 6 v°

Bibl. monast.

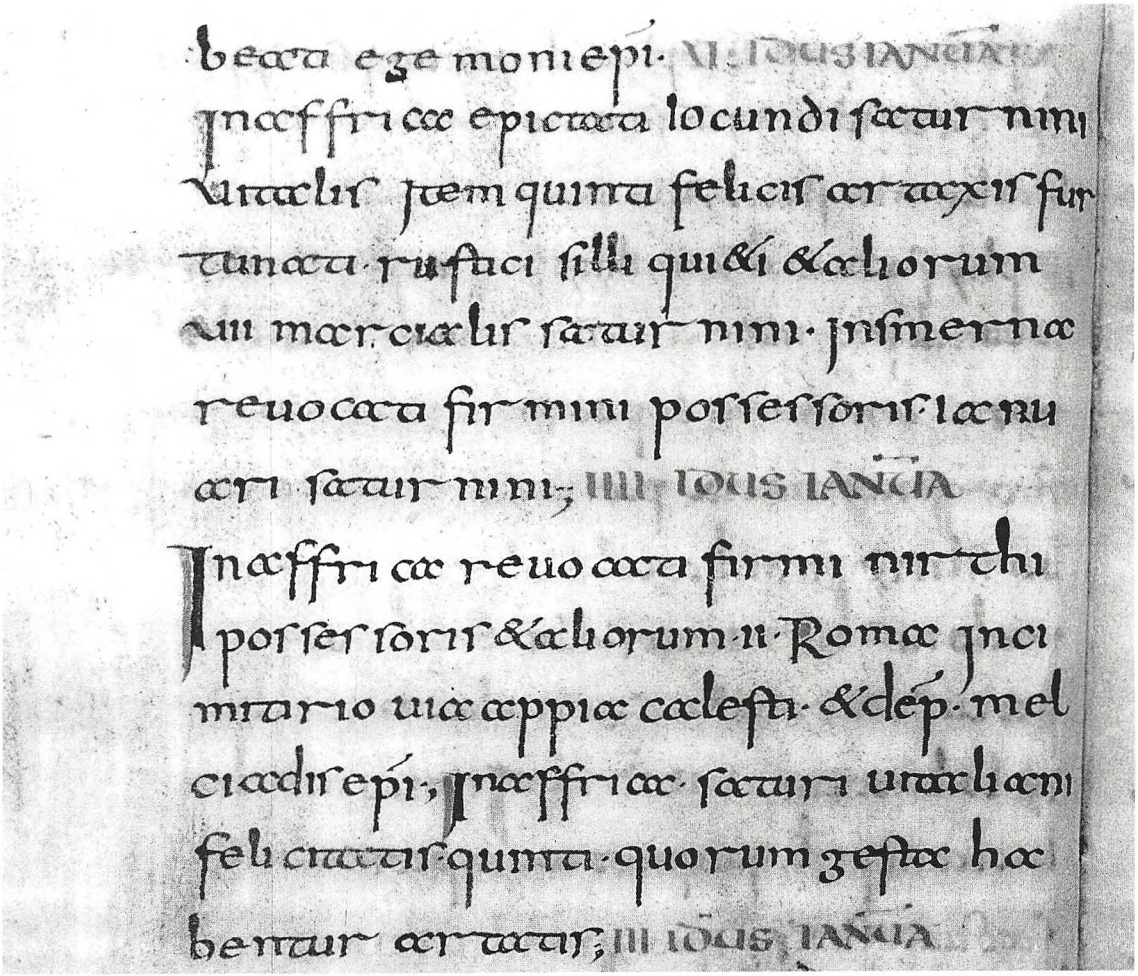

W. 24, fol. 151 v°

W. 81, fol. 50 v°

B. Bl. monast.

beata egemoni epi. VI. IDUS IANUARII
Innaffricæ epi cata locundi sæcur nimi
Vitaliur Item quinta felicir ær tæxir fur
tunata rufici filli qui & alio rum
am mær. ciæ lir sæcur nimi. Insmer næ
reuocata fir mini porser sorir læ nu
ari sæcur nimi; IIII IDUS IANUA
Innaffricæ reuocata firmi nir thi
porser sorir & alio rum ii. Romæ inci
mtario uiæ æppiæ cælesti. & dép. mel
ciædir epi, Innaffricæ. sæcur i uitæliæni
feli ciætair quinta. quo rum gestæ hæ
bentur ær tætur; III IDUS IANUA

Guelf. 84 Weissenb. fol. I^a

dicatione confisus · ut ex temporalibus bene
ficiis adiuuetur · et erudiatur aeternis · per
Iaumia nostra qs dne benigno FER · VI
fauore prosequere · ut sicut ab alimentis
in corpore · ita a uitiis ieiunemus in men
te · per dnm · ALIA

Praesta qs omps ds · ut qui in tua protectio
one confidimus · cuncta nobis aduersantia te
adiuuante uincamus · per d · SABB

Praesta qs omps ds · ut qui se affligendo
carnem ab alimentis abstinent · seruando
iustitiam a culpa ieiunent · p · AT

Prtende dne fidelibus tuis dexteram cae
lestis auxilii · ut ex toto corde perquirant ·
et quae digne postulant · consequi mereantur · per d · DOMINICA

Concede qs omps ds · ut qui ex meritis
nostrae actionis affligimur · tuae gratiae
consolatione respiremus · p d · ALIA

Ds qui in deserta regione multitudinem po

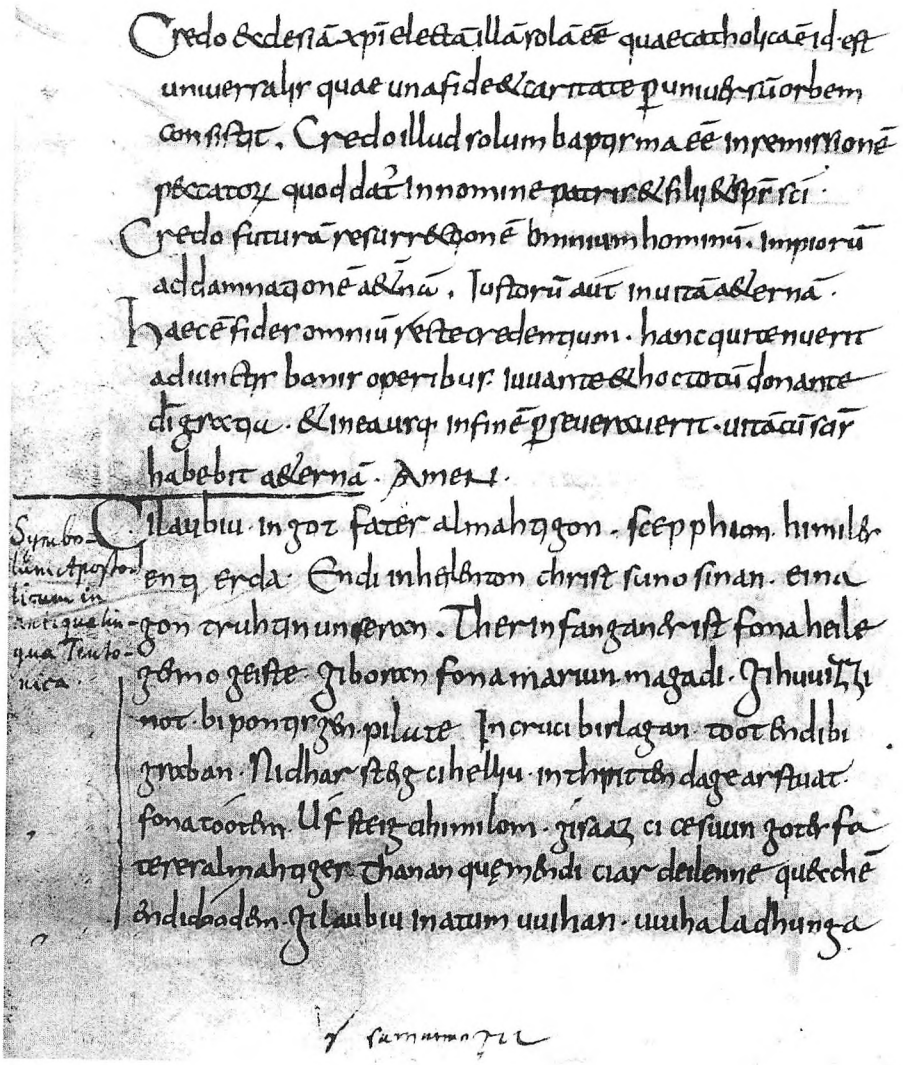
Abb. 206 b

Copyright by
Herzog August Bibliothek
Wolfenbüttel

By ~~Se~~ Weissenburg

Au folio 149v°, on peut lire en bas le "Fater unser thu in himilom bist" ; au folio 152v°, est reproduit le symbole des apotres dans la même langue : *"Cilaubiu in got fater almahtigon, scepphum himiles enti erda. . "*

Ces textes sont connus depuis longtemps et ont fait l'objet d'une première édition en 1713 par J. G. Eckart. On peut consulter : R. SCHNURR, *Katechetisches in vulgärlateinischer und rheinfränkischer Sprache aus der Weissenburger Handschrift 91 in Wolfenbüttel*, Dissertation de Greifswald, 1894.

W 91 152 v°

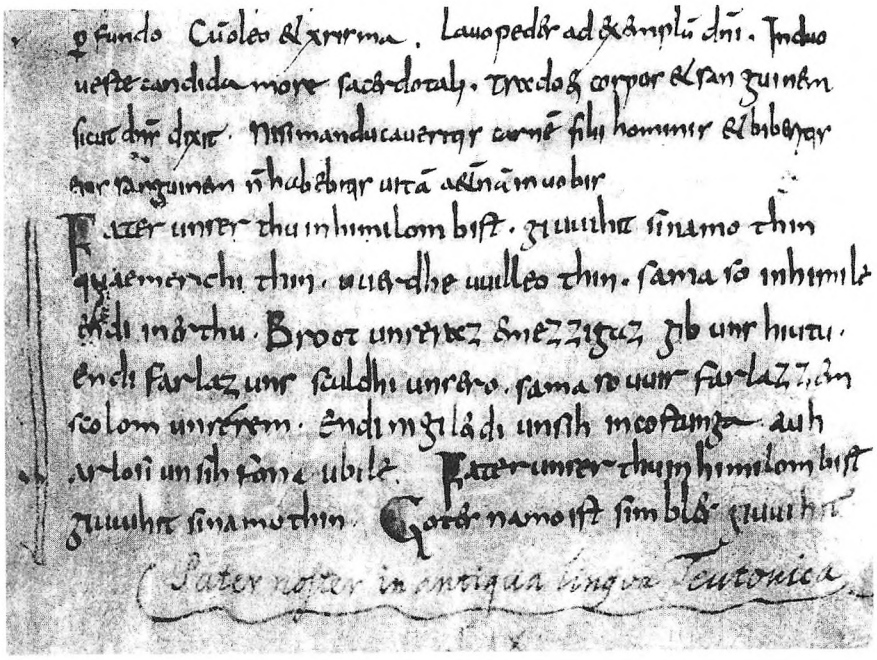
Bibl. monast.

LE CATÉCHISME DE WISSEMBOURG

La bibliothèque de Wissembourg présentait cette particularité importante de contenir des ouvrages avec des textes en langue germanique, qui sont des témoins capitaux de son état à l'époque carolingienne. On connaît surtout l'Harmonie des évangiles d'Otfrid. Mais on se réfère également à ce qu'on a coutume d'appeler le "catéchisme de Wissembourg".

On appelle "catéchisme" l'" instruction dans les principes de la foi chrétienne". Il s'agit donc des principales prières: l'oraison dominicale ou Notre Père, le symbole des apotres ou Credo, le gloria, qui sont ici donnés en vieux haut allemand, dans sa forme dialectale rhénofranque.

Le texte nous en est conservé dans un manuscrit composite, le W 91 de la série de Wolfenbüttel, codex de petite taille (21 cm de haut et 12, 2 de large), d'une écriture du début du IXe siècle, qui n'est pas encore la minuscule carolingienne classique des décennies suivantes. Dans les 176 folios de l'ouvrage se trouvent regroupés, des canons, des ordines, un comput, des commentaires sur le symbole et les vertus, divers abrégés et, sur quelques folios (149 v° à 157 r°), ce qu'on appelle depuis longtemps le catéchisme de Wissembourg.

W 91 149 v°

Bibl. monast.

qsidiē. qd anob nō habem⁹ ab illo mediatore suscepim⁹. ¶ Grām. id fide
& remissionē peccatoꝝ. ut patientiā omnium lab&, p qꝝ remunerabim⁹ in
fine. Que omnia nullis p̄cedentib; meritis grāt̄s data eunctis fidelib⁹ ut ide
apl̄s ait. gra salui facti estis. ¶ Aplātum. id officiū & legationē p̄dicationi
nm una gente s; in omnib⁹ qđ de illo solo intelligendu ÷. f. hoc qđ die se fi
de & cet bona nō suis meritis s; p xpm mediatorē accepisse. inuitat eos ad
humilitatē. ut q̄q̄d boni in se habent. nō suis meritis s; diuine gr̄e asseri
bant. Et qđ dic omnib⁹ ostendit ex gra fuisse. nō enī aliquē merita p̄cesser̄
ut euḡlm de gente in gentē transiret. neq; ull⁹ hominū hoc p merer̄i
potuit. ut tante legationis officio in omnib; gentib; fungeret. ¶ Ad obe
diendu fidei. ad hoc ut omis obedian fidei. Obedire fidei ÷ p fecte credere
my̆steria diuinitatis & humani gn̄is reparationē nō ex meritis s; ex sola
gra di facta cē. Fides ē cōfessio trinitatis. ¶ solidu fundamtū religioni. ¶ p noē
ei. id uice nominis ei. misit nos ad p dicationē. Unde apl̄s. p xpi legatio
ne fungim̄. vt, p nomine glorificando. ¶ In quib; ē & q in omnib; ideo ¶
sit in uob⁹ dei; qui est i parr. vos duco rome habitantes. tā iudei quā gentiles.
Vocati p nos ad hoc ut sitis ihu xpi. id ut mecu credatis. vt ut sitis cognomi
nes ei. a xpo h xpiani dicti s. In qb⁹ continet se apl̄s de tocia p̄sona ad sedam. ut
familiariori colloquio utat. q in hoc qđ dixerat i omnib; gentib⁹ cōprehendit ¶ iu
deos. nō secm gentē s; secm cohabitationē. Qsi dic. ne uos excipiamini. ¶ Notan
du ÷ qđ dic est. iudei qđ de tocia p̄sona in qua inceptu salutatio &, p cessit usq;
huc. transit ad sedam. ut magis attentos ad audiendu reddat. Magis enī cū
alioꝝ loquit. quā ille ad quē aliqs loquit p tociam. ¶ Omnib⁹. Nunc de sēda
ad tociā reuert sic. Paul⁹ talis & talis optat salutē omnib⁹ qui s rome. tā iudei
qm gentib⁹. Si dicer̄ romanis. nō iudeis loq̄ nō crudb⁹. si p hoc qđ dic q̄ s rome.
ostendit se omnib; tā cohabitatione quā natione romanis scripsisse. Omnib⁹.
& hoc solū dilectis di. id qs ante uocationē dilex. q ad fidē & grām ele
git. Dilecti di s. q de xpo recte sapiūt. qđ in ipso solo uera sit sal. ¶ Vocatis
scis. id ad hoc uocati p ūbū p dicationis. ut p p baptismū scificent. f. qđ dic
illos ante uocationem & fidē. illoꝝ a do dilectos. repmat illos. & mutat
eos ad humilitatē. ut gr̄e di obnoxii pacē habeant ad inuicē. vt q̄ glat
i dno gl. Amor. Si tā scis. qm uocant ut scificent. ¶ S; hoc ad di p tuna
p̄scientiā. q qs ds sc̄t futuros seos. tā apud illū s̄ sci & uocati. ¶ Gra.
Iterū de tocia redit ad sedam p̄pt sup dictā causā. & fac̄ est quanda opta
tione. ut cū usq; huc reddidisse eos attentos. m̄ benuolentiā illoꝝ capta
re incipiat. ut ostendat nihil ex illis s; totū ex gra di. Si enī ex uiribꝫ cēt.

Guelf. 98 Weissenburg. f. 5r

Copyright by
Herzog August Bibliothek
Wolfenbüttel 98 Weiss. 5R

Oaltitvdo diuciarū et ceterā. Quō supi multa
posuerat unde questiones plurime possent suboriri. ne aliqs que
reret solucionē unde numquā posset peuenire ad finē h sps ses re
uelaret sibi. que dubitaciones sunt iste. quare gentes ex quocē
pum usq. ad uentū xpi excecate sunt. obrita mens naturali lege.
p̄suetudinē peccandi et p̄ ad uentū sunt illuminate. et quare
udei ante ad uentū xpi sunt illuminati plegē reformatricē na
turalis legis. et p̄ ad uentū in maxima parte excecati. ⁊ quare in
ad uentu xpi maxima pars gentiū deficiat in fide. ⁊ oīs isrl
saluus fiat. Hec omia aplṡ ōsiderans insolubilia ⁊ humanis intellec
tib. non subiacentia p̄rumpit in quandā admirationē. ut ma
gis intelligamus iudicia ēē extra facultatē humani intel
lectus. Et cum deberet in p̄cipio admirationis ponere iu
dicia p̄mittit similitudinē de sapientia sua. qd sicut illa
in enarrabilis. ita iudicia illius sunt in enarrabilia. ita dicens. Oal
titudo diuciarū sapiencie et scientie dei. ⁊ c. q̄si diē. O multipli
cē est dulcis sapiencia quam habet tā dese quam de anglis. et
scientia quā habet de omnib. humanis est multiplex. et alta. et incōp
hensibilis. s. solus ds sufficit ea intuer i. altitudo. et sublimitatē. ⁊ p̄
funditatē significat. et accipit sapientia in diuinis reb. scientia inhu
manis. Diuciarū sapientie dicit. quia dulcis est sapiencia qd unā
quamq. spūalem rem intelligit. ⁊ ibidē dicit alt. quia unū qd q.
p̄funde p̄uipsa res ē inspicit. Similit inscientia ē. Accipit etiā sa
pientia quantū ad incarnationē filii qua regebant iudeos. et elegit
gentiles. Scientia ū accipit quantū ad hoc qd legē mosaycā de
dit qua iudeos elegit. et gentiles regebant. ℣ Quā incomphensi
bilia sunt. ⁊ c. q̄si diē. Sicut iudeis qd sapientia et scientia sunt
incōphensibiles. ita iudicia sua sunt incōphensibilia iudeis. qua
de causa quosdā gentiles damnauit. ⁊ quosdā saluauit. sic iob.
et eodem m̄ qua de causa quosdā iudeos uoluit saluari. ut patriar
chas et pphas. ⁊ quare quosdā p̄misit damnari. Quasi diē.
Iudicia quidē iudeor. s. incōphensibilia sunt quantū ad causas.
℣ Et inuestigabiles uie ei. Vias uocat. s. incomphen qd spreuis gen
tib. uit ad iudeos. deinde iudeis credentib. transiit ad gentes.
tertiū circa diē iudicii assumet iudeos. qua de causa hos tran
seūt faciat. quis inuestigare potest. nemo. t. p̄ quas accipiamus

Gūelf. 98 Weinenbg. f. 61ᵃ

Copyright by
Herzog August Bibliothek
Wolfenbüttel
Cod. Guelf. 98 Weissenb. Bl. 61r

cogit eum ut omia bona p̃cedant a deo ad homines p filiuꝫ suuꝫ.
Ecce trinitas p̃sonarum. qđ ꝫ subdit. ipsi gla trium p̃sonarum una
et singularis substamia declarat. Et quia ex ipso sunt omia. ideo ipsi
debitu sit honor. id ut eum piu et misericordem p̃ eputem. Et qm
int homines honor dđ̃ potẽ addit illud. qđ insolo do ẽ gla ut credam
et cõfitear eum dđ̃ fontẽ totius bonitatis. hec non ad horã s; p hec scla et
p̃ secula seculoꝝ. inquib; nũquã dies decidit. nũquã dies uenit.
quia sẽp ẽ. Amen. id ueritas et iustitia ẽ. illu honorare et glorificare.
Nota aliud aliud esse ex ipso. aliud de ipso. Omne enim qđ ẽ ex ipso nõ de ipso ẽ.
s; qđ de ipso ẽ. hoc utrq; et ex ipso. Verbi gra. filius est ex patre est. quia de
illo originẽ habet. vel accipit. et de ipso. quia de ei substia est. Obsecro itaq;
uos. hucusq; ostendit qđ dđ̃ utendu admonendo. nealt aduersus alteru
supbire. Nunc ũ intendit dare p̃cepta ut alter uter uru laborent alt̃ alteri
utiliare. Commutat autẽ sic. Conclusit dns omia in incredulitate. ut omniu
misereat. qm misericordia iam estis assecuti. itaq; p illa miam id p gratuitum
uobis collatu. n̄ p aliqm maiestatẽ magisteriu obsecro. id ea quada adiuratione
dei cor uos firmẽ. Quasi dicẽ. fratres hoc exigit qđ rogo. obsecro itaq;
ut p macerationẽ facta ieiuniis. uigiliis. et assiduis orationib; exhibeatis
n̄ iam uictimas mortuas quib; adhuc mortui subiecti. significemini.
s; potiꝰ corpora ura hostiam uiuã offerre. ut uiua hostia sit signũ uite
eterne. uiuentẽ in uirtutib; et mortificatã uicius. Hostia immolat
et uiua ẽ quando homo ab hac uita n̄ deficit. et carnalib; uicius se occidit
mortificando mbra sua cũ peccatis et concupiscentiis. Et quia non suf
ficit purificari n̄ p seuerare et una purificatione eius rates fit accumulet.
addit sanctã id in uirtutib; p seuerate. ut sic sit templu sci spũ et p hoc
deo placentẽ. et p hoc notat humilitatẽ sine qua nihil deo placet. et
qm diuinitatẽ exhibere corpora ura hostiã done alios putat et ne extra
modum addestructionẽ sue carnis debere et laborare. addit. ratio
nabile sit obsequiũ uru. id ita debeus dm ex sect seruiendo et obedi
endo. ut discretionẽ habeatus in omnib; ut si ieunatus modu et
temperantiã habeatus ut caro sustineat. que do seruire possit.
sic ceteris. vel sic obsequiũ ponit hic p cultu diuine religionis
quasi dicẽ. Sic deo debetis exhibere corpora ura. et istud ẽ obsequiũ
rationale. neq; enim p̃net ad rationẽ p corporales uictimas et
sanguinolentas placere deo. hoc dicit cõtra iudeos qui adhuc
ritu legis ex parte obseruant. Hostie appellant mactatis

Gen. 98 Weissenb. f. 62a

Copyright by
Herzog August Bibliothek
Wolfenbüttel
Cod. Guelf. 98 Weissenb. Bl. 62r

incarnatione redemisti · da nobis patrocinia tu
orū cōmunita scōrum · quib⁹ capere ualeamus
salutaris mȳsterii portionem · per eundem d̄.

Ecclesiā tuam SCI IOHANNIS.
dne benignus illustra · ut beati iohannis
euangelistę illuminata doctrinis · ad dona per
uenīat sempiterna · per d̄. ALIA

Beati iohannis euangelistę qs dne supplicatio
ne placatus · et ueniam nobis tribue · & reme
dia sempiterna concede · p. ALIA

Beati iohannis euangelistę qs dne precibus ad
iuuemur · ut qd possibilitas nra non obtinet ·
eius nobis intercessione donetur · per d̄. TUM.

Ds cuius in hodierna die · S. INNOCEN
praeconium innocentes martyres non loquen
do sed moriendo confessi sunt · omnia in nobis
uitiorum mala mortifica · ut fidem tuam qua
lingua nra loquitur · etiam moribus uita fa
teatur · p. ALIA

Gelas. 82.
Sacram. fol. 11v.

s qui licet sis magnis in magnis · mirabilia

Copyright by
Herzog August Bibliothek
Wolfenbüttel

82 Weissenburg

tamen glorioſius operariſ in minimiſ · da nobiſ
qſ in eorum celebritate gaudere · qui filio tuo
dño nr̄o teſtimonium praebuerunt ẹtiam non
loquentes · p eund̄ · S · SILUESTRI · PP ·

Da qſ omp̄ſ d̄ſ · ut beati ſilueſtri confeſſoriſ
tui atque pontificiſ ueneranda ſolemnitaſ ·
& deuotionem nobiſ augeat & ſalutem · p d̄ ·

Os qui ſaluſ aeterne INOCTB DNI
beate mariae uirginitate fecunda humano
generi praemia praeſtitiſti · tribue qſ · ut ipſa
intercedere ſentiamuſ · p quam meruimuſ auc
torem uitae ſuſcipere · dñm · DOM · I ·

Omp̄ſ ſempit̄ d̄ſ · dirige actuſ noſtroſ in be
neplacito tuo · ut in nomine dilecti filii tui ·
mereamur bonis operibuſ abundare · q̄ tecu ·

Vota qſ dñe ſupplicantiſ ſuo DOM · II ·
populi caeleſti pietate proſequere · ut & que
agenda ſint uideant · & adimplenda quae u
rint conualeſcant · p d̄ · DOM · III ·

Omp̄ſ ſempit̄ d̄ſ · qui celeſtia ſimul

Guelf. 82.
Weissenburg. fol. V.

Copyright by
Herzog August Bibliothek
Wolfenbüttel
82 Weissenburg

Guelf. Weimarbg 92, Nachsatzbl., Recto

nullotemp· frat homo exphariseis nichodemus nomine·
princeps iudeorū·Hic uenit adihm nocte·&dix ei·Rab
bi·scimus quia adō uenisti magister·&rt. OMT BEATI
Sicut exlectione sci euangelii frr kmu audistis· GREG PP.
princeps iudeorū uenit addnm nocte·cupiens secreta
eius allocutione plenius discere misteria fidei·cuius apta
ostensione signorū aliquatenus iam rudimenta pcepe
rat R. Dulce lignum dulces clauos dulce pondus sustinuit quod dignum fuit por
tare precium huius seculi a e u a ỹ Hoc signum crucis erit incælo cumdo
minus adiudicandum uenerit Quod LECT Quiqm prudenter ea
quæ abillo fieri uidebat intellegere curauit·sublimiter
ea quæ abillo querebat inuestigare pmerunt·Rabbi in

IN NOMINE D̄NI EXPOSITIO MARTIANI INCIPIT.

Titulus iste iiii nomina dat auctori suo. Nam martian' suū est ipsius auctoris ꝓprium. Mineus dictus ē ab habitu faciei. idē à coloris qualitate. Rubicundus enim erat sicut & cicero a cicere genere leguminis uocatus est. quia candidam & acutam habuit faciem. felix a bonū omen ptīn&c. Solebant enim parentes tenere filios dilegentes huiūmodi eis nomina imponere. ex rebus quas illis optabant. ut faustos t felices t magnos eos uocarent. Capella dict' est ab acumine ingenii. Capella enī ceteris animalib; acutius

DORCO. uid&c. unde & grece dorcas dicitur. a uerbo qd ē dorco idē uideo. t capella dict' est a petulantia & lasciuia poetali. ad quam se relicta philosophia transtulit. Poetarū enim ē ludere & lasciuire. Philosophorū autē ueritatē rerū subtili ratione inuestigare Siue tertio modo capella dicitur ē. quia capella animal auidū est inpascendo. & iste auidissime disciplinas agressus est & capsit eas & dilacerauit. Martian' iste genere afer. ciuis uero cartaginensis. dignitate tam romanus ex titit qd ostenditur ex eo qd quadri nomius fuit; nulli. N. hoc ni romano ciui licebat. Floruit autē parti romæ. parti italiæ parti cartagini. Uolens ergo disputare de septē liberalib; artibus cōposuit hanc fabulā denuptiis philologiæ & mercurii tam

philologi abs q; magni ingenii ratione. Nā philologia interpretatur

Mercurius amor t studiū rationis. Mercurius dictus ē quasi medio currens. quia sermo inter duos secretus. t quasi mercatorū Kyrios .i. dominus. quia sermo int̄ mercatores maxime uiget. Philologia autē ponitur in persona sapientiæ & rationis. Mercurii

Grieß. 180 Gräd. Lat. 1. 1v

Qu. elf. 180 Qu. d. Lat. 4°

fol. 1v

Guelf. 180 Gud. lat.

+pedib.

ī dī laudabilib· carminib· cōpositū· Laudabiles uero pedes sc̄ spon
deus·iamb··troch eus·dactilus &anap̄· Lyrica pagina·v uario carmi
ne cōposita· hinc lyrici poetæ dīr auapietate carminū· hinc
LIRA &cenī lyra dicta÷ apotuliryn·v auapietate chordar̄· his q̄ acce
CANA deret ꝓmptior fides· fides÷ una deaꝝ· de qua urgt· Cana fides
&uesta; Cana enī fides dr̄ t q̄ in canis÷·v in antiquis hominib;·
t q̄ fidei sacrificantes dexterā manū albo panno uelatā habe
bant·ꝓ hoc insinuantes quia fides tecta debet·v ne amicoꝝ secre
ta manifestet ee; hæc ergo fides dea suadente· Aruspicio·v diui
natione t responso diuino· Conuocat in testimoniū grandeuos·v
senes· moꝝ· simul &ætatis maturitate puerros; hæc dicebat
illa fides simul cū illis; Cū quid uuppt̄ negaret uotis homi
nū· Inplacabilis ipse·v inexorabilis·v cū etiā mutas hostias &
sacrificius placari &recypcari nposset ꝙuenire exhorta el matrona
dicebat unone·& sub illa fides remouere illū iouē quicq̄d ipse dictaue
rat·v quicq̄d mali disposuerat facere mortalib;·asseruante·v
t dicente
PARCI excipiente· ꝙugillo·v scripturꝰ parcarū· ꝙarcę sc̄ exceptices &libratie
·III· iouis· Sunt hr̄ tres· cloto· lachesis· atropos· Cloto euocatio· lachesis·
Cloto euocatio· sors· Atropos sine ordine· quo figmto· significat primū euocatio
Lachesis· sors· humanę uitę· Euocam̄· H· homines exn̄ ee in ee· Deinde sors qualē
Atropos sine cuiq· uuuendū sit succedat postea mors quę e sine ordine· Nullā
ordine· enī obseruat dignitatē· nulli parcę ætati· sed indifferent̄ trahit
omiā· Uxoriū·v uxori dedtaī· Oposius ū auctor uxorios pletarios
UXORIUS uocat·v ꝙ gignendę plus inseruiunt· Dat plutoni· ꝙluto gr̄· lat̄
PLUTO dis·v diues· Dr̄· ipse filius saturni &reg inferorū dr̄· &recte· nihil
enī inferno diuitius q̄ omiā recipit· licę exsaturari neq̄at· Est
PORTU enī deinsaturabilib; ꝙortunus dr̄ portuū· ipse÷ nepeun t·
NUS

Guelf. 180 Gud. lat.
fol. 4v

Glossæ
In Martianū Capellā / de Nuptijs Philologię
& Mercurij, siue fabulā. ꝛ disputa de .7. artib
liberalib.

Glossemata
hec sūt sūper
eundē auctorem.

Liber Bernh: Rottendorff D.

Guelf. 180 Gud. lat.

fol. 1r

no cū denudat frigus hiemale. claudit feruor æstatis. hē qđ die alēnis
i. celestib.
inspectionib. Nā una as superioribus formata erat q̄rtū potuit conici
ex ferro duriore; phanc significat feruor & duricia æstatis. Quia si
cuti ferro omnia domant. ita calor æstatis omnia desiccat & excoquit.
Alia exargenti materie. Materies dr. omē unde aliqd fit. phanc
h̄ que ex materie argenti erat. significat uernale tēpus qđ + clarū
& tēperatū; Tercia luuentus plūbi. luuentas. i. subnigri, fusili. i. soluto.
phanc significat rigor & asperitas hiemis; At ū ppr dō remidebat
Sol. liquore plucentis. i. splendidi & spicui utri. G. Salū h ppe ē
mare. phanc q̄. habebat utri similitudinē. aut jūnale tēpus exp
mit. Singulæ sub earū urnulis gestabant quædā semina & ele
mēta rerū. Cacumenis. i. malus & noxius feruoribus. Cacos enī g ma
lū. Kauma æstas ppe ꝙ cauma ē crassitudo aeris. unde cercaumē Cercaeu menis.
nis q̄si cacos. caumacos die. i. malis feruoribus. Exanelata. i. exhaustā. Exan
q̄ anclo ē haurio; anhelabat. i. respirabat & afflabat. exp fatur clata.
na q̄ tē uertex mulciferi dr; uertex quasi uis & potestas mulciferi
i. mulcem.
qui accipitur insignificerrem ignis. sic iouis insimilitud celestis.
hinc mulcifer dr quasi mulcens ferrū ignis h duriciā ferri emollit
atq. demulcet. Mulcib dr iouis quasi mulcens imbr. Cū h nubes al
iouis.
tiores partes peterint aeris. calore eius resoluunt in pluuias. Alia qua
fuerat exargenti matia. p ferebat. i. monstrabat fulgida serena. i fulgida
serenitate. Remidebat. i. resplendebat; hanc dicebant risum iouis.
Uernali h tempore quasi rider iouis. q tē serenus et tēperatus. aer. &
uidentur omnia quodā modo elementa letari. Terra uiret. cēlū splen
det. mare quiescit. quæ quasi hieme tristabant. Illa ū urna grauio
ris metalli plena erat undosæ hiemis. hec exercium saturni uocabat;
Exercitū saturni die. non qđ patiatur saturnus. sed quod infert, hiemali

Güelf. 180 Gūd. lat.

Greg. 180 Grd. lat.

fol. 15r

Pertus·i· ualde ctus· Velox·i· festinus· Compescens· belli·i·
abilla ipsa ÷ bellona dea belloꝝ aqua poscebat arma et
arcus herculis· Audam· bdelna naq; ꝑ bellona accipiunt· &
Duellū della dicit quasi du ella· Duellum enim dicitur bellum·
della q; componens· i· bella postulans· Herculis arma·
·i· clauā flagrat terrifidam portum hastam suspirans ipse
·i· anhelans· portum i· neptum· Hastā· fuscinam tridēn
tē· Neptunus aūt ideo fingitur habere tridentē· q NEPTVNVS
natura aqua ÷ liquida· potabilis· i fecunda· Naus ipse
poscere framēam gradiu· framea i· lanceam· t gladiū
martis· bisacutū· Siluanus inquit rusticē· non audebat
arma martis qui est bellox ds potentissimus postulare· sicut
rustici non audent attingere armenta rethoꝝ quia uirtute
racionis nesciunt se defendere· Gradiuus dr quasi gratos
diuci i dest potens ds· t gradiuū quod gradatim eat in preliū
siue gradiuū ab hasta que greece graden dr· Mars dr quasi
mors i est separacio anime a corpore· Mors autem effertū
est belli apud paganos nulla laudabilior erat quamque imp
lio propatrie defensione contegebat· Vis q̄ret· diligenter inqui
rēs· falcem saturni· Saturnus i dest cum falce depingitur
quia dr amputasse uirilia celi patris sui· i ipse ds rem pox
que inse quasi falx recurr· Virgs· atq; inse sua ꝑ uestī
gia uolui annus· Suetus· i· assuetus· Agresti bello·
·i· in consuetudine habens agreste exercere pl̄ium·
Diffidens sua nullam inse habens fiduciā· Respe
tat tela tonantis· i· iouis quibus defenderetur·
Ecce quędā· ordo est· Ecce ingreditur quędam ORDO

Gr elf. 180 Gr d. lat.

Guelf. 180 Gud. Lat.

fol. 104r

Guelf. 180 Guelf. Lat.

to eius operis. i. actionis. eloquencia ē genus. quod in toto cor
pore. i. in tota actione. oratoris considerat̄. Hec elocucio
partes officiu habet̄. quia in singulis uerbis fit. fastigia.
i. culmina. & sublimitates. fundamenta. si latine. regu
regulariter loqui. & plane. & lucide. Nouanda. i. noua inue
nienda. aut fictione. i. formacione aut declinacione. aut
duorum uerborū coniunctione. Cum transferimus. degre
co scilicet in latinū. Q. d. m fictionis ꝛ̄peranda est ne uidelicet offen
dantur aures audientiū. Insolentia. i. superbia. nouitas. ē. que
quid contra usū sanū erectū. & propter bonā consuetudinē.
fit insolencia dici potest. Saragosa. i. diruata. uel deduc
ta. ut dicimus florea rura. p diruacionē uidelicet. a flori
ib;. satis crispa. nimis frequentati ua. his diruatis uerb
brandiferas. i. grandia ferentes. Hunc diligencie. i. studio
elocucionis sua uerba prorupit. splendidius. i. ornatius. gē
mare. i. cauculos folioru emittere. luxuriare. i. nimiū ef
fluere. letas. i. fertiles. a bocut. dicimus. lucē libertatis. i. cla
ritatē. suauitatē. siue nobilitatē. Odor legū. i. fama. eccē
an aris;. silent. i. quiescunt. ecce a lingua. Non debe& cap
tari. i. presumi. sine moderacione. Vsurpacio. i. translacio.
castratā. desertā. stercus. sonatus. i. ultimus. & uilis. Allego
ria gr̄. latine inuersio potest ee. Archipirata. i. princeps. pi
ratarum. Pirate aut sunt predones maritimi. qui igne
regiones depopulant̄. Penus uelis. i. summa prosperitate
ut faceres quod uelles. Nubecula frontis. i. superciliū. t
ruga. qua perturbacio animi indicat̄. Contaminatum
spm. i. superbū. Angustus. aut humilius. i. non cū tanta

Greg. 180 Grad. Lat.
fol. 120v

Guelf. 180 Gud. lat.

sicut pictores solent permiscere colores. ex albo. & nigro
tra ut nec albus color nec niger appareat. hinc & tercia
genus musice pro maticu. i. colorabile uocat. quo insimi
lem aqua cepimus. ut sibi semper similis sit uox. leni. i.
suppressa & graui quo sine damno. i. utriusque. p
dignitate sciencie. alit eni deb & formari uultus. cu de
magnis rebus loquit orator. alit cum deminumis. alit
cu deh onestis. alit cu derisoribus. ut histrionib;. i. scurris.
pamonomis. & atellis. Significanda eni sunt. p queda
signa monstranda. ostendenda. i. nonusq; ad spectacu
lu. facienda. ac per hec derisione digna. Sed oculo
rum in hac parte. i. in uultus honestate. qui sunt ocu
li. tum. i. aliquando. hilaritate. i. plena leticia. Tum. in
intencione. inter tristicia. & hilaritate. amare. i. aspe
re & cu felle. nec mollius. i. flexibiliusq; aut muliebri
more mulierum. deducenda. i. coartanda. nec iactanda
ceruix. super utrumq; uidelic & humeru. ad summa
. i. ad ultima. noscende causa. i. casus ad cognoscendam
causa. si puplicam. i. ad rem pertinentem publica. aut
plurima. i. ualde clara. Honorabile. i. laudabile. Com
mendamus. i. co memoramus. extenuamus. leuigam.
& minoramus. Deleuimus. i. purgamus. Inter deluere
& diluere hoc distat. quod deluere. hoc e purgare.
diluere uero permiscere. unde diluuium factum.
sicut ex nobis. uerbi gracia. si propinqui simus. tertii
secus. i. promissione aliqua. i. impotentes. & tyran
nos. humiles. i. ignobiles. & per hoc mendaces. sicut

Greif. 180 Zūd. Lat.
fol. 123v

† sana· pestanum locus est in talia in quo bis rosa nascitur
in anno· sirenarum· sirene dicuntur monstra in mari
que cantanciombus suis homines adse trahunt nam
siro trabo· numera·i· ciuitas flegr eide·i· oppidum
thesalie· circea a circe filia solis dicitur que ibi colitur
terratina·i· que primum fuit insula coniuncta si ta
lis regim sub campi uel oppidum commena·i· talie iunc
ta separati si sunt in compensacionem idest iniuncti
ram conexe·i· iuncte religata·i· iuncti forme idest
ciuitas insula lestrigonum·i· tesali·i· centauri· lacii
·i· talia alatendo dictum ardeam·i· ciuitas quiadū
ibi edificare tur ciuitas ardea erecta est·i· cicoma
alba· dicta autem ardea ab arditate natandi qua
dam·ibi tempestas immine alcione natando petit· boū
·i· hispanorum pompam·i· superbiam in quo occidit her
cules gereonem regem hispanorum ducem boe scarū
sicilia & talia quondam regno una fuerunt· Id ē· s· her cu
t· lonio·i· isis· Vrpigas idest ciuitas apix dedali filius co
rax·i· ciuitas gallina ciuitate pelasgi idest greci tibur
idest ciuitas parthenope·i· ciuitas ubi virgilius didicit
absinrenis idest femina marina dicta a tractu· p̄nestine
·i· ciuitas· dicta aporon prīn·i· abditarū· quaribia bundant· Ceculū
·i· filium uulcani· signus·i· filius· arpos· targi pos·i· ciuitas diome
dis· Patauium ciuitas antenoris· dictum patauium· quasi pata
uium·i· uolatile· petoi· uolo· hinc petasum dicitur calciamentū
mercurii· Sed nihil·i· ad meam utilitatem· c̄tinens·i· continuus·
Coertacione·i· constrictione· & salo·i· mare· c̄monere·i· c̄me

Guelf. 180 Gud. lat.

Ref. 180 Ed. Lat.
fol. 134v

Qu. lat. 321 Helmst., fol. 50v

m ccc l
R v
m cc xxx viii

h Crat aũ ibi maria magdalena
et altera maria sedentes contra sepulchrum.

h ccc xlviii
h cc xxx viii
uũ ccc xxx viii
ō cc viii

ET accepto corpore corpo
re ioseph. Inuolut illud
in sindone munda. & posu
it illud in monumento suo
nouo. quod excauerat in
petra. Et aduolut saxũ
magnũ ad hostiũ monu
menti & abiit. h

m ccc l
R i
m cc xxx i
lũc ccc xxx vii
ō cc viii

VESPERE AUT SABBATI qui lucescit in prima sab
bati. Uenit maria magda
lene. & altera maria uidere sepul
crũ. Et ecce terremotus
factus est magnus. Angelus
enim domini descendit de celo.
& accedens reuolut lapidem
& sedebat super eum.
Erat aũt aspectus eius sicut
fulgur. & uestimentum eius
sicut nix. Pre amore aũt
eius exterriti sunt custodes
& facti sunt uelut mortui.

m ccc l
R ii
m cc xxx ii
lũc ccc xxx vii

RESPONDENS aũt angelus
dixit mulieribus. Nolite
timere uos. Scio enim quod hũm
qui crucifixus est. querat.

m ccc l
R v
m cc xxx viii

h Erat aũt ibi maria magdalena.
et altera maria sedentes contra sepulchrum.

h ccc xlviii
h cc xxx viii
uũ ccc xxx viii
ō cc viii

ET accepto corpore corpo
re ioseph. Inuolut illud
in sindone munda. & posu
it illud in monumento suo
nouo. quod excauerat in
petra. Et aduolut saxũ
magnũ ad hostiũ monu
menti & abiit. h

m ccc l
R vi
sol

ALTERA AUT DIE QUE EST post parasceuen. conue
nerunt principes sacerdo
tum. et pharisei ad pilatũ
dicentes. Domine recordati
sumus. quia seductor ille
dixit adhuc uiuens. post
tres dies resurgã. Iubeo ergo
custodiri sepulchrũ. usq;
in diem tertiũ. Ne forte
ueniant discipuli eius. &
furentur eũ. & dicant ple
bi surrexit a mortuis. Et
erit nouissimus error. peior
priore. Ait illis pilatus.

m ccc l
R vii
m cc xxx vii
lũc ccc xxx vii

Erat aũt aspectus eius sicut
fulgur. & uestimentum eius
sicut nix. Pre amore aũt
eius exterriti sunt custodes
& facti sunt uelut mortui.

m ccc l
R viii
m cc xxx viii
lũc ccc xxx viii

RESPONDENS aũt angelus
dixit mulieribus. Nolite
timere uos. Scio enim quod hũm
qui crucifixus est. querat.

& scripsit hec; Et scimus
quia uerum est testimo
nium eius, Sunt autem
& alia multa que fecit
ihs. Que si scribantur
per singula. Nec ipsum
arbitror mundum cape
re eos qui scribendi sunt
libros.

Reliq. Sce felicitat. mart
pas. fin.
Dominice dñi. Deuote qua
rto cal. Aug. sce marie. Depositio ej
de loco ubi orauit dñs.
Deinde quis sci Ioh bapt.
Ket. sci Ioh euglt. Ket. sci Joseph.
Ket. sci Zpolyti. Ket. sci Alexandri.
Ket. Sce Cyr. martyrum. Zpolyti.
de ossib. Sci blasii. Ket. Sce Fide.
Ket. sce eccliæ. Ket. Sci Julianus
de euestimento. Sce marie.
Dominice dñi. Ket. Sci Sulpicii.
Reliquie que habet breuiar
Ket. Sce Agathe virginis.

Guelf. 321 Helmst., fol. 166v

μοninduebatur·/ Hequem
domo manebat sedinmo
numentis· Isuuidit ihm·/
procidit anteillum· & ex
clamans uocemagnadixit;
Quidmihi etabi·ē·filiuihūdi
altissimi·/ Obsecrate neme
torqueas; Precipiebat enim
spiritui immundo utexiret
abhomine; Multisenim
temporibus arripiebat
illum·/ etuinciebatur catenis·
& compedibus custodiebatur·/
& rupta uinculis agebatur
a demonio inserta; Interro
gauit autem illum ihs dicens·;
Quodtibi nomen·ē·/ Atille
dixit·/ legio; Quiaintraue
rant demonia multa ineum·;
Et rogabant illum·/ Heimpe
rare eillis inhabyssum irent;
Erat autem ibi grex porcorū
multorum pascentium inmonte·/

luc xxxviij
VIII
mc xlviij

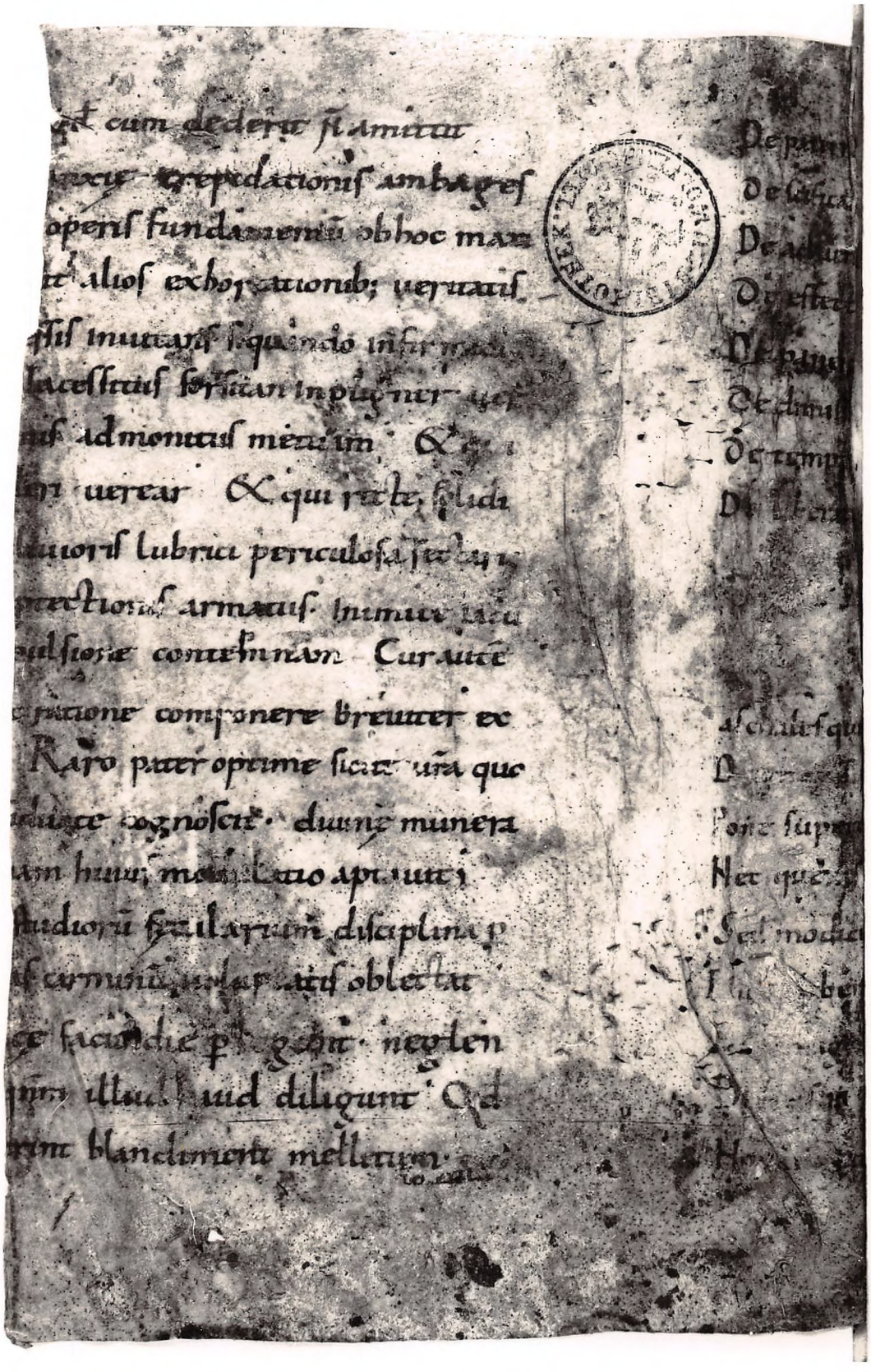
et rogabant eum utpermitteret
eis inillos ingredi; & permisit illis;
Exierunt ergo demonia abhomine·/
& intrauerunt inporcos; & impetu
habuit grex per precipitium instagnum·/
et suffocatus·ē·; Quodutuiderē
factum quipascebant·/ fugerunt
et nuntiauerunt inciuitatem et in
villas; Exierunt autem uidere
quodfactum·ē·/ et ueneruntadihm·/
et inuenerunthominem sedentem
a quodemonia exierant uestitum
et sanamente adpedes eius·/ et timue
runt; Nuntiauerunt illis & qui
uiderant·/ quomodo sanus factus
esset a legione; Et rogauerunt
illum omnis multitudo regionis
gerasenorum ut discederet abipsis·/
quia timore magno tenebantur·;

Ipse autem ascendens nauim·/
reuersus·ē·; & rogabat illum
ut a quo demonia exierant·/
Et cum eo·eet; Dimisit autem

Güelf. 321 Helmst., fol. 101r

Guelf. 321 Helmst., fol. 53v

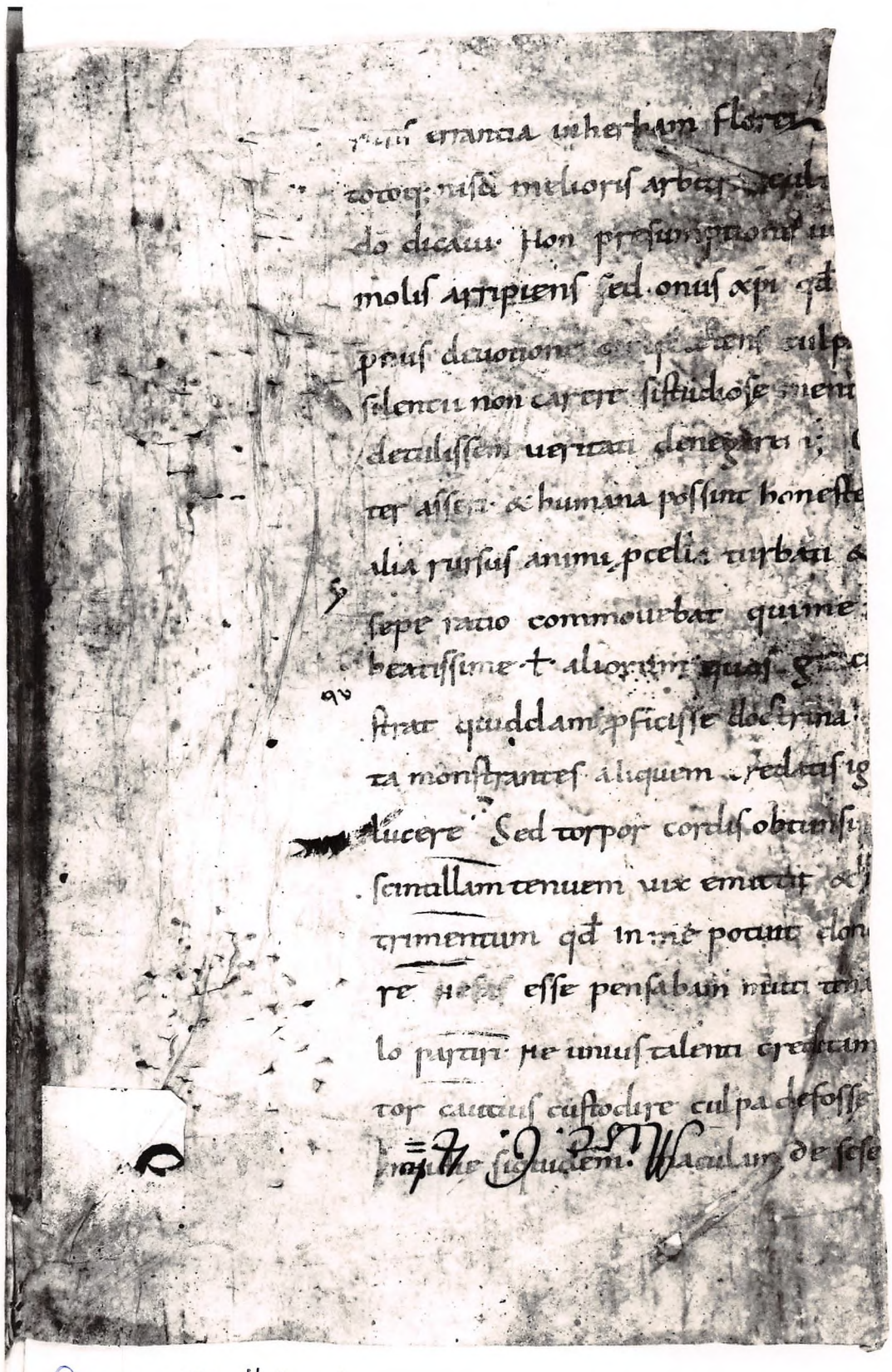
tuam qui ꝑparabit uiam
tuam. Vox clamantis
indeserto parate uiã dñi
rectas facite semitas eius.
Fuit iohannes indeserto
baptizans & predicans bap
tismum ꝓnitentiæ in
remissionem peccatorum.
& egrediebatur adillũ
omnis iudeæ regio & hie
rosolimitæ uniuersi &
baptizabantur abillo
iniordane flumine con
fitentes peccata sua.
Et erat iohannes uestitus
pilis cameli. & zona pellicia
circa lumbos eius. & locustas
& mel siluestre edebat & ꝑ
dicabat dicens. Venit for
tior me post me cuius nõ sũ
dignus procumbens soluere
corrigiã calciamentorũ ei.
Ego baptizaui uos aqua.
ille uero baptizabit uos spũ scõ.
Et factum est autẽ indiebus illis
uenit ihc anazareth galileæ
& baptizatus est iniordane
aiohanne. & statim ascendit
deaqua. uidit celos apertos.
& spm̃ tamquam columbam
descendẽtem & manentem in
ipso. & uox facta est de
celis. Tues filius meus di
lectus inte complacui.
Et statim sps expulit eum
indesertum. & erat indeser
to quadraginta diebus & xl.
noctibus & temptabatur
a satana. eratq. cum bestis.
& angeli ministrabant
ei. Postquam aũt
traditus est iohannes.
uenit ihc ingalileam
predicans euangelium
regni & dicens.

Guelf. 553 Helmst.

Guelf. 553 Helmst.?

Vorblatt recto

Guelf. 553 Helmst.

Welf. 553 Helmst.?

Vorblatt verso

Wolf. 1026 Helmst.

Vgl. supra Commissi, Divina Officia. Liturgie + Frömmigkeit im Ma. (2004) p. 315-317 Nr. 64, hier p. 316 →

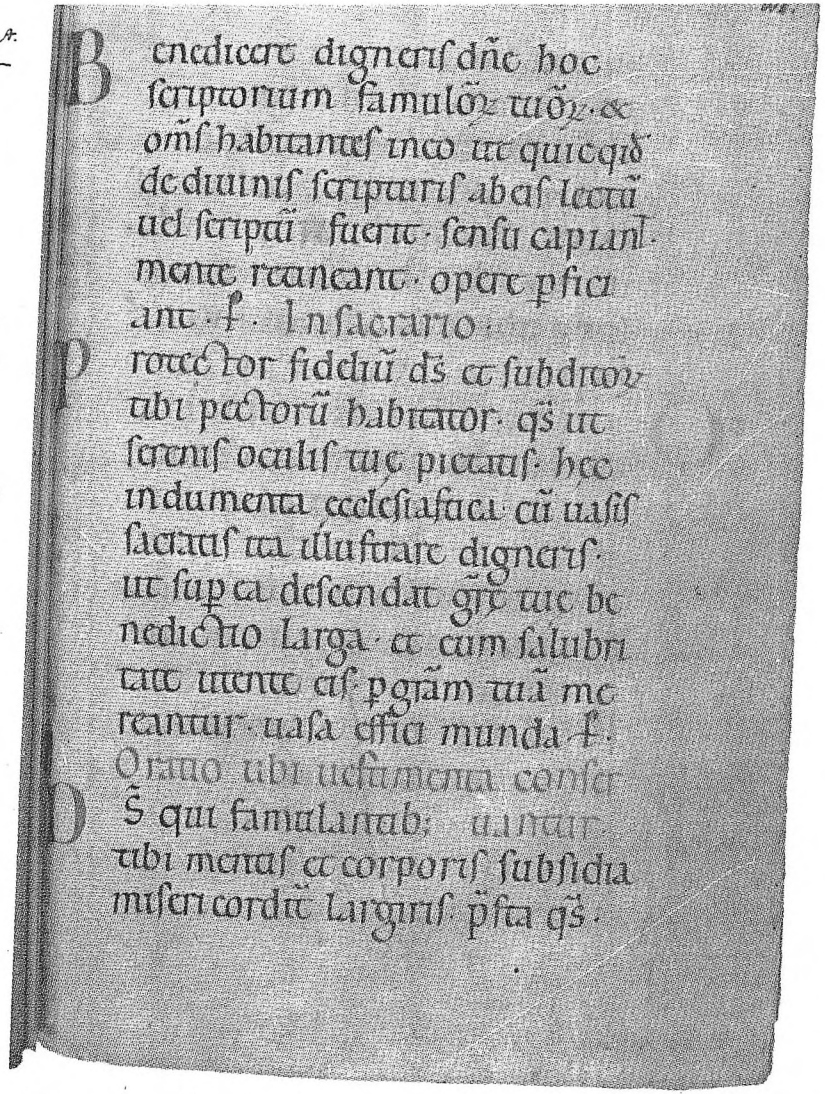

Abb. 150 = fol. 21r

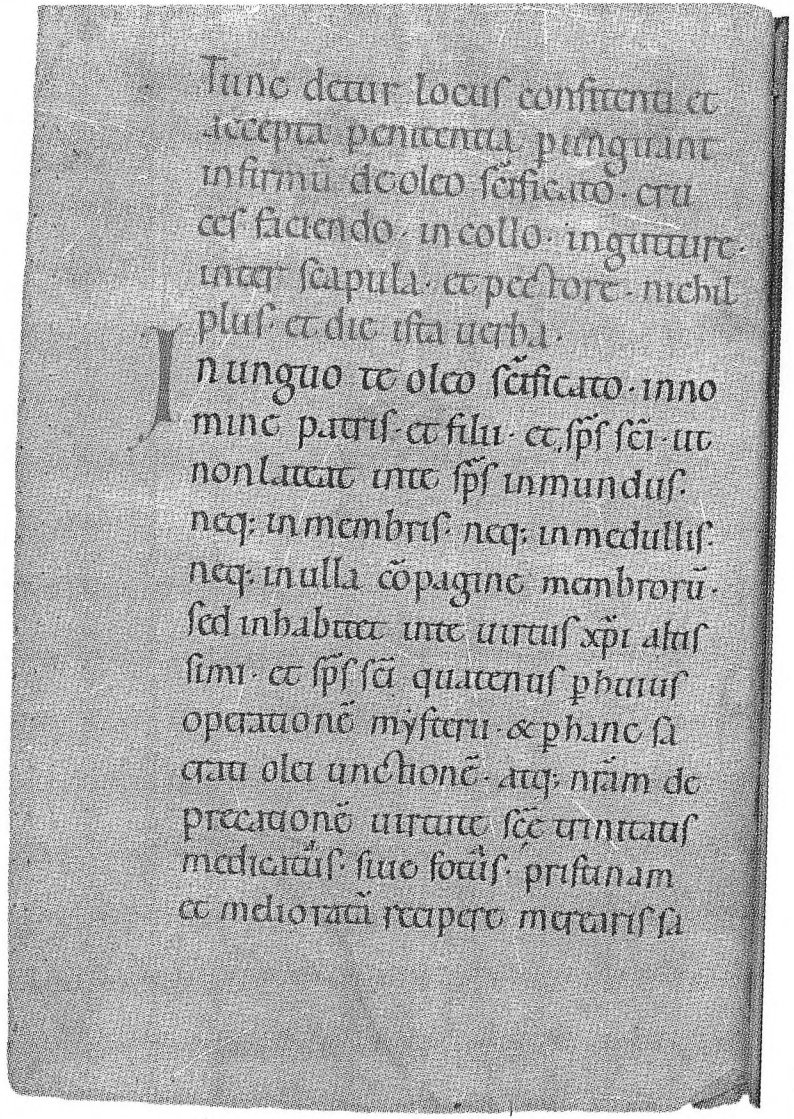

Abb. 151 = fol. 28v

liturgischen Handschriften kopiert. Die Benediktion bezieht sich auf die Heilige Schrift, die dort entweder gelesen oder (ab)geschrieben wurde. Es wird darum gebetet, daß sie verstanden, erinnert und in Taten umgesetzt wird. Die Oration im

vabit infirmum et si in peccatis sit dimittentur ei [= Gc 5,14–15] *cura, quaesumus redemptor noster gratia spiritus sancti languores istius infirmi eiusque dimitte peccata et sua vulnera sana.*

Aufgeschlagen ist fol. 28v (Abb. 151):

nes tantū modo sup feminas faciem
crucē in frontib: earum.

Os celi ds terre ds angelor ds marty
rum ds confessor ds uirginū ds
omnū bene uiuentiū ds cui omis
lingua confitetur & omne genu
flectit celestiū terrestriū & infernor.
te inuoco dne sup hanc famulā
tuā N ut p ducere eā digneris ad
grām baptismi tui Ergo maledicte.

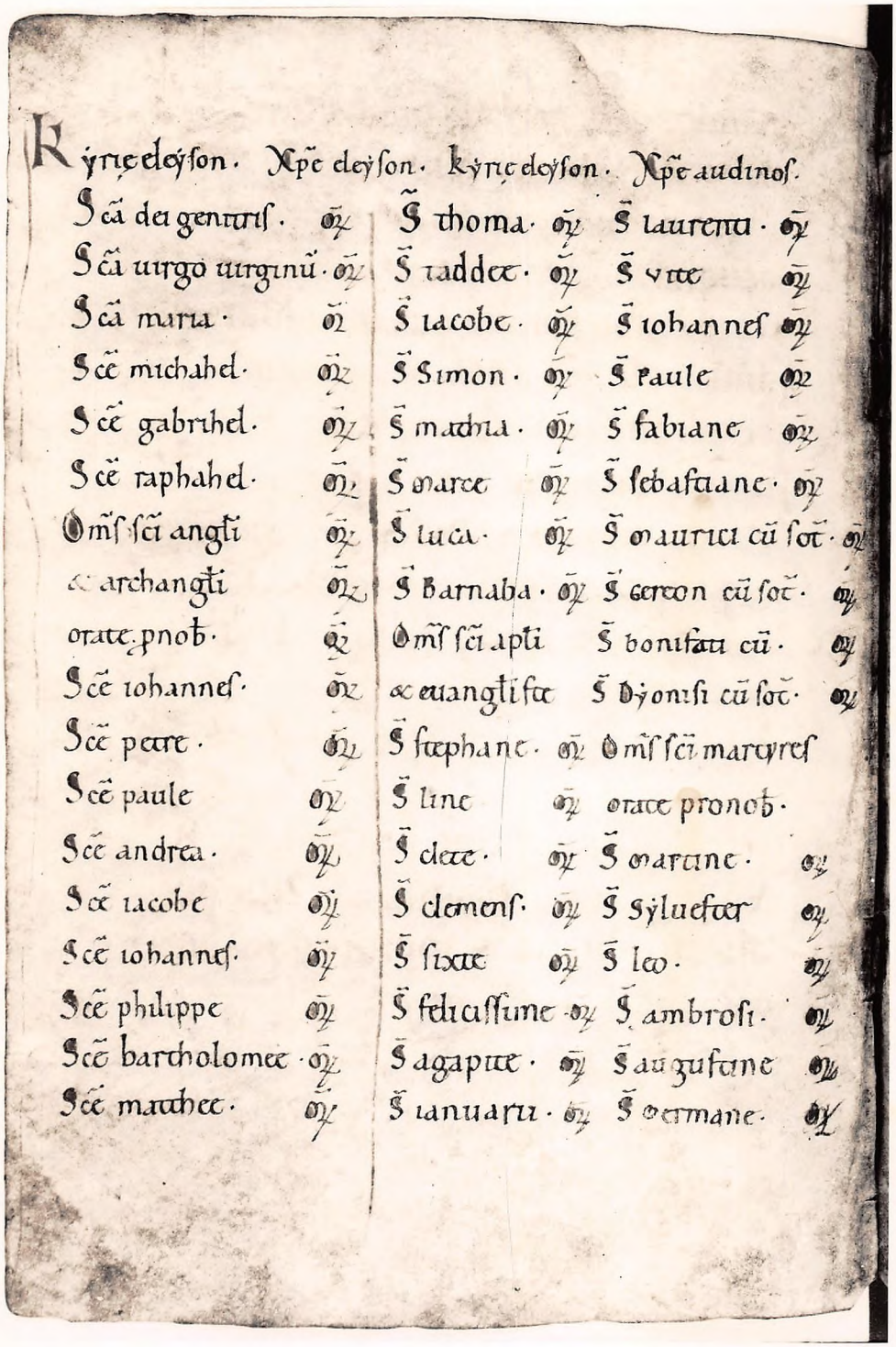
Os abraham ds isaac ds iacob Et
ds qui tribs isrl de egypto seruitute
liberasti p moysen famulū tuū N
decustodia mandator tuor in desci
to monuisti & susannā de falso cri
mine liberasti te supplex dep cor dne
ut liberes & hanc famulā tuā N &
p ducere eā digneris ad grām baptis
mi tui Ergo maledicte.

Exorcizo te inmunde spūs p patrem

Gudf. 1026 Helmst., f. 5v

Gl. elf. 1026 Helmst.

fol. 5v

Kyrie eleyson. Xpe eleyson. kyrie eleyson. Xpe audinos.

S cā dei genitrix. S thoma. S laurenti.
S cā uirgo uirginū. S taddee. S uite
S cā maria. S iacobe. S iohannes
S cē michahel. S Simon. S paule
S cē gabrihel. S matthia. S fabiane
S cē raphahel. S marce S sebastiane
Omnes sci angli S luca. S mauritii cū soc.
& archangli S Barnaba. S cereon cū soc.
orate pnob. Omnes sci apli S bonifatii cū.
S cē iohannes. & euangliste S Dyonisi cū soc.
S cē petre. S stephane. Omnes sci martires
S cē paule S line orate pronob.
S cē andrea. S clete. S marcelline.
S cē iacobe S clemens. S Syluester
S cē iohannes. S sixte S leo.
S cē philippe S felicissime S ambrosi.
S cē bartholomee S agapite S augustine
S cē matthee. S ianuarii S germane.

Guelf. 1026 Helmst., f. 7v

Güelf. 1026 Helmst.

fol. 7v

Fragmentum Epistolae ad Gregorium Papam.

Guelf. 504.1 (1,4) Novi, p. 1

Brief. S Ulrich, fol. 6r

nero · Secundum id quod beatus
augustinus loquitur · Natus est
xp̄c ex patre semper · ex matre
semel · Postula a me et dabo tibi
gentes · Vox patris ad filium · Po
stula a me ó fili · et dabo tibi gen
tes · i· infideles et te ignorantes ad
fidem tuam conuertam et in te fi
dem credere · Postulare hic dicitur
filius secundum humanitatem qui
cum patre omnia postulet et agit
per diuinitatē. Attendendū quod dicit.
Dabo tibi gentes hereditatē tuā. Si enim
hereditas eius erant quomodo dari eum
poterant. sed hereditas eius erant. in eter
na p̄destinatione et dispositione quia ei
date sunt suo tēpore p fidem. Vel etiam.
Dabo tibi gentes hereditatē. i. ut sint he
reditas tua. Et possessionē tuā termi
nos terre. i. uniuersum mundum.
Reges eos in uirga ferrea. i. indomabili
tur. t cum de bono ad malum
conuertuntur · ut de infidelibus
fideles efficiantur · Et nunc reges
intellegite · Prophete uox ad scos ·
Reges namq; appellat scos · qui
omnes motus sui corporis et actus
ac cogitatione secundum uoluntatē
dei · bene regere norunt · Intelle
gite sub xp̄m uos regem habere ·
et eius hereditatem ac possionem
esse debere · Erudimini qui iudica
tis terram · Erudiri dicitur uel
a ruga sublatus · uel etiam non rudis
idē nouus sed iam perfectus · Eru
dimini o sancti · i· discite qui iudi
catis terram · i· qui terrena corpora
uestra recte disponitis · Seruite do
mino in timore · i· non seruiliter
et nec coacte · sed filiatico famulatu
et timore · Exultate ei · i· iucunda
mini illi et laudate cum cuius san
guine redempti estis · Et hoc ipsu

Guelf. 5 Aug. 4°. fol. 9v

misericordem et exaudibilem auditū.
quo dicto⁹ misericorditer audire digna
tur. Intellege clamarē meū. eundem sen
sum aliis uerbis repetit. Idem enim est
intellegere quod et uerba exaudire.
Clamorē dicit. ideſt desiderium et inten
tionem mentis meę. Intende uocī ora
tionis meę. Uox non potest intendi.
sed audiri. Sed ideo dixit ut ostendat.
nī ee distinctionē sensuum in dō. Neq;
enim discretos habet sensus ut alibi sit
uisus. alibi auditus. alibi pedes. alibi
manus. sed totus ē auris. totus ē oculus.
De toto se uidit. de toto se audit. Uel
etiam intendi dr uox p eo qđ ē audire
ppter principalitatē quā uisus inter
oēs sensus retinet. Rex mīs et dūs meus.
Cū dicit rex mīs. sponsum suū demonstrat
ee xpm. Dicendo dm redēptorē suū esse.
designat seq; eius hereditatē. Qm ad te
orabo dne. i. te deōcabor. Mane exaudi

Deus enī iustitiā preuenit eāq; ~~que~~
diligit. Iniquitatē ~~preeipit~~ phibet. nec eā
diligit. quia uidelicet non aliud
diligit quā qđ uult. Neq; habita
bit iuxta te malignus. i. in consor
tio electorū. in quorū medio tu ha
bitas. Neq; permanebunt iusti an
te oculos tuos. Non dixē. non erunt.
sed non pmanebunt. Sciendū aut.
quia omne humanū genus resur
get in iudicio. et pśentię dei statuet.
Sed iustis cū eo pmanentib⁹ reprobi
eiciemur a cōsortio scōrū et uisione
sui conditoris. Iuxta qđ et alibi
scriptū ē. Tollatur impius ne uide
at gl̄am dī. Odisti oēs qui operan
tur iniquitatē. operantur dixit.
non q̄ operati sunt quidā malum
non ideo dānabunt. si ee mali desi
erint. Sed qui operantur. i. qui af

Guelf. 5 Aug. 4°. fol. 22ra

dem omnia facit opera; Quis dabit
exion saluatore isrt; quis. s. nisi
dns pater. dabit .i. faciet. exion .i. ex
populo iudaico. s. incarnari xpm.
ut sit saluator isrt .i. ecclę gentiu
lium. quis inquam iudeorum
hoc dabit. nisi solus dns pater. ne
mo utiq; aliud. Per sion quippe hoc
loco iudaicum populum intelligimus. ex quo xps secdm carnem
natus erit esset saluator isrt .i.
redimeret & saluaret gentilem po
pulum. quę isrt designatur;
Iuxta hunc sensum esaias infit;
Verbum misit dns in iacob. et ce
cidit in isrt; xpm uidelicet ex iu
deis nasci fecit. & ceciderit in israhel
dum fides eius ad gentiles transiit;
Cum auerterit dns captiuitatem
plebis suę. exultabit iacob. Primu

se captiuitatis laqueo uenerunt.
Quę tamen captiuitas soluetur ad prę
dicationem helię & enoch. cum
ad eorum pdicationem omis in xpm u
dei crediderint. iuxta quod apls
dicit. cum plenitudo gentiu intra
uerit. tunc omnis isrt saluus fiet;
Tunc utiq; exultabit iacob. i. iuda
icus populus. iam ueręs saluatis hę
res constitutus. et lętabit isrt .i. ecclia
gentium. de saluatione iudeoꝝ.

Dne quis habitabit in tabernacu
lo tuo. Interrogat pphęta
dnm. quis dignus sit habitare
in tabernaculo ei. Tabernaculu aut
dr. quasi taberne cenaculu. Et sc
tabernacula. dom expeditionales. quib milites in pugnctu belli.
sed et uiantes omis in itinere utunt;
Significat uero humanu corpus.

Guelf. 5 Weiss., fol. 28v

apta uidetur. Sicut enī framea
corpus interficit. ꝙ abeo animam
separat. ita sermo di homines aer-
renus separat cupiditatibus et
interficit abeo quod mali erant.
Ab inimicis manus tuę. i. iudeis
uel demomb; inimicis xp̄i filii
tui. Manus enī di omnipotentis dē
est quę ꝙ dexterа. xp̄s iude
icꝙ filius eius. Dnē a pau
cis de terra diuide eos. A paucis
inquit dnē. i. ppaucos aplos tuos
diuide eos iudeos scilicꝙ. i. separa
ꝙ amoue eos de terra. i. de affectu
et cupidine terrę ne delectationis
et operationis. Nam uox xp̄i ē hęc
p iudeis interpellans dm̄ patrem
ut liberentur ab infidelitate et ē
uertantur paganorum p̄dicationē
enī nimia expletio cibox fasti
diū gignit. ita exsuperfluis et si
nistris iudeox traditionibus
fastidiū qđdā pduit. de quibus
ita ē impletus uent̄. i. intellectus
eox. ut iā ueritatis minime ca
paces sint. Possimus ꝙ abscondita
dī iusta ꝙ turpia quęq; tn mun
da intellegi. quę diuino aspectui
abscondita sunt quia eo prius
indigna iudicant. Abhominat
enī ds ꝙ execrat omnē fetū et
sordidū nec uidere dignat.
De hisigit abscondituſ dī iuuis.
adimpletus ē uenter. i. intellectus
iudeox. quia se omni in mundi
tię traditer. Saturatus sunt filius
ꝙ dimiserī reliquias suas. Potest
hoc adlitterā de illa seuissima

Copyright by
Herzog August Bibliothek
Wolfenbüttel

284
5 Weissenburg

Guelf. 5 Aug. 2°, fol. 30r

qui me fatigatum instantia hostiū
misericorditer ⁊ suscepit. ⁊ etiam qui
post peccata adhuc reuerentē non
sperni. sed misericorditer suscepi.
⁊ aliter; susceptor meus. qui me in
ternu requie. post hanc uitam re
cepi; laudans inuocabo. Certus qđ
adn̄o susceptꝰ merear. inuocabo
cum laudans. i. glorificans illum
et ab inimicis meis saluus ero. i.
liberatus adn̄o. Circumdederunt
me dolores mortis. Hic mutatur
pson̄a. huc usq; eccl̄i locutus ē ppha.
Hinc autem incipit loqui ecclesia
quae p̄cessit aduentū xp̄i. Partum
enim ut diximus inhoc psalmo lo
quitur ecc̄la p̄cedens aduentum
xp̄i. partum ea quę aduentū eius
subsecuta ē. Dicit igit̄ hoc loco
p̄cedens sc̄orum ecc̄la. Circūdederūt
me inquit dolores mortis. Dolores

rens quippe ē aqua hiemalibus
a quis crescens. quicquid ē sordidum
habet secum trahens. Preoccupauer̄
me laquei mortis. laqueos mortis
possumus intellegere originalia
peccata quibus p̄occupamur. qua
statim nati. ante quam agere quic
quā possimus ⁊ loqui. eis iam te
nemur obnoxii. In tribulatione in
uocaui dn̄m. Ecc̄la posita in tribula
tione inuocabat dn̄m dn̄i patrem.
ut mitteret xp̄m filiū suū sine
cuius auxilio p̄uidebat neminem
ē saluandum. Quamuis enī xp̄s
necdum esset incarnatus. prenide
bat eum in sp̄u. p salute nr̄a huma
nandum. Ideoq; posita in calamita
tibus et miseriis huius uitae. inuoca
bat eū. sciens qua non ē malio alīq
salus. Et ad dn̄m meū clamaui.
Clamauit totis uiribus et

Copyright by
Herzog August Bibliothek
Wolfenbüttel

5 Weissenburg

Quelq. S Lfeinsulg. fol. 34r

Posuit igit tabernaculū carnis
sue insole quia diuinitas inhu
manitate latebat miraculose uir
tutib; dm ihomine illo ee pbabat.
dmq; & homine in una psona ostēn
debat. Potest hoc & alit intelligi.
Nos quippe nimiū solis feruorem
nec omīs mundus tolerare ne
quibat. uelauit se tabernaculo
carnis. quatin diuinitas que pse
inuisibilis erat. hac mediante mor
talibus uisibilis fieret; & ipse ta
quā sponsus; xps e sponsus ecc
ecie quā sibi ciunxit casto & im
pollito amore. n habente maculā
aut rugā. Procedens. s. ad humanos
obtutus uisibilis de thalamo suo.
Thalam harū nuptiarū fuit ute
rus uirginis. Inquo duo ciunc
ta sunt diuinitas scilicet & huma

nitatis. Deutero uirginis
in psepe. De psepe ad baptismū.
de baptismo in crucē. de cruce in sepul
crū. Inde in infernū. De inferno in
celū. Asūmo celo. i. ado patre egres
sio ei. Qd e melius dicere quā asū
mo celi sic inquib da codicib reppe
rit. Tunc enī ista egressio n ado
patre. sed a superiori parte mundi
putaret fieri. Et occursus eius usq;
ad sūmū eius quia a patre egressus e
ad patre redit. sic ipse in euangelio
inquit. Exiui a patre & ueni in mundū
iterū relinquo mundum & uado
ad patrem. Exiuit autem a patre
n deferens patre. reliquit mundū
psentia corporali. que totū implet
omnipotentia deitatis. Nec e quise
abscondat a calore ei. Hic calor sps
sc̄s intelligit quo omniū elector
corda accendunt & illuminant.

Guelf. 5 Weissenbg. fol. 36r

udelicet totum comburebatur.
Ideoq; significat uirginitatem qua se
quidam in ecclesia totos dō immolant
& placere studerent; Quod holocaustum
tunc impinguescit quando uirginitas
& ceterę uirtutes operibus misericor
dię & elemosinar im largicione exor
nantur. Iuxta quod alibi preciptur;
Leuate corda cum manibus ad dm; Cum
manibus quippe cor addm leuare est.
orationis & uirginitatis ceterarumq; ur
tutum fumum addeum cum bonis
operibus dirigere. Tribuat tibi secm
cor tuum. i. secundum eam fidē qua te
speras per eum inter omnes angustias libe
randum. non secm uoluntatem cor
dis eorum qui te inter pressuras & cala
mitates se inflictas destruendam om
ni auxilio putant. & ita sucumbere
sperant. Ergo non secundum illorum
cor tibi tribuat. ut te in persecutione
& pressuris mundi cripiendos con
fidimus; Et in nomine dei nostri mag
nificabimur. i. in uocatione nominis
eius liberati. magni & gloriosi appare
mus. Impleat dns omnes petitiones tuas;
Orat propheta ut omnis ecclesię peticiones
impleantur & perficiantur;
Sciendū est autem diuersas ualde esse peti
ciones ecclesię; Petit enim ecclesia &
pro ipsius & pro aliorum delictis. Petit
ut celestem patriam consequi possit.
Petit non numquam & protemporali pro
spertitate. diuersis etiam aliis modis;
Omnes peticiones igitur tuas inquit
impleat. i. quocumq; modo se depre
cante. siue propprius. siue pro alienis
peccatis. seu quocūq; modo alio exau
audiat. Nunc cognoui quō saluū fec
xpm suum. Nunc cognoui. pro quod est
cognosca; Est enim sensus. Si unquit
uidero ecclesiā suis tribulationibus

Grieff. 5 Lfeiss., fol. 47v

scendit inquit hoc unguentū in caput·i·in xp̄m·et ab hoc capite in barbā·i·in apostolos; Barba enī signū habet uirilitatis & figurat aplos qui sunt barba aaron·qui etiam interpretatus est mons fortitudinis·xp̄m proculdubio figurans·quod etiam descendit in ora uestimenti eius·s· aaron·i·adultimum electum; Et calix meus inebrians; Calix ē idē qđ et mensa·altare scilicet passionis t scriptura sacra; Qui calix inebriat utili ualde inebriatione·quia sebibentes insensibiles quodammodo circa omnia terrena reddit; Quam preclarus ē inquit·i·quā iocundus quam hilaris; Et misericordia tua subsequetur me·, Alibi dicit misericordia eius preueniet me; Preuenit inquam et subsequitur·, Preuenit enim misericordia dī electos ut bene uelint·subsequitur autē ut possint·Preuenit bonā uolun

educauit et alia atq; alia quę sup̄ sunt memorata fecit·ut inhabitē in domo dñi·i·in cęlesti hierusalem· in qua ē pax summa et beatitudo ꝑpetua; De qua alibi; Beati qui habitant in domo tua; Qđ in hac domo dicta faciant subdit inquiens·in sęcula sęculorum laudabunt te·, Idem ē & in longitudine dierum· id est cēnalit̄ & sine fine;

Psat Dauid Prima Sabbati·

Prima sabbati ē dies dominicę resurrectionis·ipsa ē et prima dies sęculi·quintadecima uidelicet Kalendarum aprilium; Iudei a sabbato cōputant omes ferias suas ita·, Prima sabbati·secunda sabbati; tertia sabbati·et sabbatum·, Locuturus igitur ꝑ pheta de maiestatis potentia in hoc psalmo· et resurrectionis mysteria ac pō pā ascensionis rette cum hoc titulo prenotauit·

Copyright by
Herzog August Bibliothek
Wolfenbüttel

47v
5 Weissenburg

Gen. 5 Lect.
fol. 57a

sequentib; septies · una uox repe
titur · ppter septiformē huius
spūs sci · grām · qua electi in una
fide congregantur ·

Adferte dño filii dei; o filii di /
vel sacerdotes di / afferte dño i · spū
scō pfessate filios aietū · i · cre
dentes regeneratos baptismo ;
Arietes enī sunt apti duces ratio
nabilis gregis xpi quorū filii
sunt omnes electi · quos xpō uerbo
& exemplo pepererunt / & bapti
matis unda regenerauerunt ; Et
nota hic dnm pprie spm scm ap
pellatū / Quamuis enim patris
& filii ac spūs sci una sit operatio ·
sicut una maiestas & una ditas /
distingui tamē ppt personarū
uocabula uidentur / ita
ut quedā ad patris tantum p

mini adorate & credite · Hoc ē enī
gtam dño · i · spū scō afferre; Affer
te dño gtam nomini eius · i · nom
eius ubiq; gloriosū colite & lau
date; Adorate dnm in atrio scō
eius / i · in ecta electorū & con
uentu fidelium qui sunt atria scā
di; Vox dni sup aquas; Ecce hic se
pties repetitur uox ppt miste
rium ut diximus spūs sci; Sup aquas;
Aque populos significant ioban
ne dicente · Aque multe po
puli multi sunt; Super has igitur
aquas est uox dni · i · terror cōmi
nationis & predicationis xpi · qua
territi oēs populi ad ipsū conuer
tisunt; Deus maiestatis intonuit
sup aquas multas; Terror scilicet
& fragor apostolice predicatio
nis p uniuersū orbē insonuit ·

Copyright by
Herzog August Bibliothek
Wolfenbüttel

57 A
5 Weissenburg

Gradef. 5 Liess., fol. 60v

& immobiles essent desperare possent.
Matutinum autem illud tem
pus erit. nec iam tempus quan
do regbis damnatus & scis intra
beatitudinis ianuam collocatis
regem indecore suo oculis scōrū
uidebunt. oblectati eius æterna
uisione absq; tempore ullo. t fine.
Ego autē dixi in abundantia
mea nō mouebor; xps scdm huma
nitatem nullas diuitias habu
it. Pauper enim pnobis factus
ē adeo ut nonhaberet quo ca
put re[illegible]clinaret; Abundantia
itaq; suā [illegible] plenitudinē gratiarū
spiritaliū & omnis diuinitatis thesau
rum appellat. quod ineo corpora
liter mansit; Dixi inquit in abun
dantia mea. i. inplenitudine diui
nitatis meę; Non mouebor in æter

p quod & miracula fecit. In uolun
tate tua inquit pstitisti decori
meo uirtutem. i. me hominē mor
talē coniunxisti unitati uerbi tui
in quo magnā habui uirtutē et
pulcritudinē; Auertisti faciem
ame & factus sū conturbatus;
Scdm estimationē iudeorū loquitur.
qui putabant inpassione quod
dspsentiā suā abillo auerterit; In
de & tertio psalmo legim; Multi
dicunt animę meę nō ē salus ipsi
in dō eius; Hinc & ipse incruce cla
mabat dicens; Dē dē mī ut quid me
derelinquisti. aut ergo + facie tuā + auertisti
ame. Unde nec me uuas inter
tormenta passionis. Et factus
sum conturbatus. i. mortuus sum
& infirmitate carnis ignorans
lum tuæ ueritatis; Adte dne cla

Copyright by
Herzog August Bibliothek
Wolfenbüttel
5 Weissenburg

Guelf. 5 Weissenb., fol. 68r

ſtodiens in hac uita misericordiē
electos & misericorditer cosperdu
cendo adfuturam patriam. et re
uocans eos aberroribus ac expectans
adpenitentiam. Notandū uero
quia primum posuit misericordi
am & deinde iudiciū. Quia iudici
et omps deus imps senta quidē mi
sericordiam impendit in futuro
uero iudicium exercebit. Miseri
cordia dñi plena ē terra. quia misericordia eius super omnia o
pera eius. Uerbo dñi cęli firmati
sunt. Si deastis uisibilibus cęlis acci
pias uerbo dñi cęli firmati sunt
i. pfilium eius solidati. qui est
sapientia di patris. firmati sē
autem. i. solidati. quia cum semp
uertantur nequaquam labuntē.
& spū oris eius. i. spū scō. quia pa
ter simul pcedit & filio omnis
resurrectionem firmati sunt. i. cer
ta fide roborata. & nomen uere
tem introducti. & spū oris eius idē. i.
spū scō omnis uirtus eorum. i. apo
stolorum. s. solidata est et firma
ta. Hoc factum ē die pentecostes
quando in igneis linguis spūs sēs.
sup centum. xx. credentes appa
ruit. Ita enim tē solidati sunt
ut intrepidi & deincepsxpi no
mē coram omnibus regibus & prin
cipibus confiterentur et gauderent
in sup quod digni habiti essent p
nomine ihū contumeliam pati.
Congregans sicut in utre aquas
maris. Ad litteram mare quasi mu
tet congregatē. quia hinc inde
littoribus coartatatur termino sibi
constituto quē transgredi non au
deat. Iuxta quod in iob scriptum ē.
Usq; huc uenies & hic compesces

Copyright by
Herzog August Bibliothek
Wolfenbüttel

5 Weissenburg

Grec. 5 Vers., f. 88r

dcicet non me pati causa
flagellorum · sed tua dispen
satione simul et instigatio
ne diaboli ac inuidia iude
orum · Debet hoc dicere
unumquodq membrorū et cū
patitur · cum flagellatur · Infla
gella inquit sum paratus · i ·
huiusmodi supplicius prorsus
existo dignus · et dolor
meus in conspectu meo · idē
intellego hęc me propius pa
ti mertus · Iniquitatem me
am annunciabo · Xps iniquita
tem non habuit quia pecca
tum non fecit · Quia tamen
ex persona infirmorum suo
rum membrorum loquieba
tur non dedignetur ea
quę humanę fragilitatis sunt
de seipso dicere · Sic et ma

id est prosperanter omni sanitate
gaudent · Et confirmati sunt
sup me obnixi et uolentes le
gem statuere quam dedit
seruus · Euangelii uero liber
tatem statuere quā p mulga
uit xpc · Et multiplicati sunt
qui oderunt me inique
id iniuste p nobis uidelicet
inlatus · Qui retribuunt ma
la p bonis · hoc ē iniquum
odiū mortem et cetera sup
plicia · Detrahebant mihi
dicentes non est salus illi in
dō eius · Cm sequebar bo
nitatem · obediens preceptis
diuinis · Non derelinquas
me dne ds meus ne discesse
ris a me · sed potius mecum
pmane ut me facias resur
gere · Intende adiutorium

Copyright by
Herzog August Bibliothek
Wolfenbüttel

Gudf. 5 Weissenburg. fol. 95r

caut sed sibi inmembris suis
peccata orat dimitti · Inimici
mei id inde dixerunt
mala mihi · Execrabantes mihi
ac dicentes crucifige · Quando
morietur et peribit nomen
eius · Vox desiderantium inde
orum et optantium mortem
xpi · De qua tamen prorsus
dubitabant · Nam uidentes
eum mortuos suscitantem · &
multa miracula patrantem
mori penitus posse · diffidebant
Et si ingrediebatur · s ·
iudas ut uideret · s · xpm
dicens numqd ego sum rabbi ·
uana loquebatur cor eius
congregauit iniquitatem sibi ·
id sibi nocuit · Egrediebatur
foras · Misticę foras egressi sunt
quia a secreto & intimo sapi

id patri intentione simili et
eadem conspiratione · Aduersum
me susurrabant omnes inimici
mei aduersum me cogita
bant mala mihi qualiter me
morti traderent · Verbum in
iquum constituerunt aduersum
me ut dicerent crucifigatur ·
et si hunc dimittis non es amicus
cesaris · Humquid qui dormit
non adiciet ut resurgat ·
Illis dicentibus quando morie
tur · et mortem eius exposcenti
bus · xpe securus erat de resurre
ctione sua ideoq; dicebant
confidenter Humqd
inquit qui dormit · et ar ·
Dormire apellans · inmorte
occumbere · Et recte · Neq enim
aliquis tam cito a somno dormi
tionis excitari potest · quam

Copyright by
Herzog August Bibliothek
Wolfenbüttel
5 Weissenburg

Guelf. 5 Weiss., fol. 95 r

cauit sed sibi inmembris suis
peccata orat dimitti. Inimici
mei id iudei dixerunt
mala mihi. Exe regbantes mihi
ac dicentes crucifige. Quando
morietur et peribit nomen
eius. Vox desiderantium iude
orum et optantium mortem
xpi. Dequa tamen prorsus
dubitabant. Nam uidentes
eum mortuos suscitantem. &
multa miracula patrantem
mori penitus posse diffidebant
Et si ingrediebatur. s.
iudas ut uideret. s. xpm
dicens numqd ego sum rabbi.
uana loquebatur cor eius
congregauit iniquitatem sibi.
id sibi nocuit. Egrediebatur
foras. Mistice foras egressi sunt
quia a secreto & intimo sapi

id patri intentione simili et
eadem conspiratione. Aduersum
me susurrabant omnes inimici
mei aduersum me cogita
bant mala mihi qualiter me
morti traderent. Verbum in
iquum constituerunt aduersum
me ut dicerent crucifigatur
et si hunc dimittis non es amicus
cesaris. Numquid qui dormit
non adiciet ut resurgat.
Illis dicentibus quando morie
tur. et mortem eius exposcenti
bus. xpe securus erat de resurre
ctione sua ideo q; dicebant
confidenter Numqd
inquit qui dormit. et ar.
Dormire apellans. inmorte
occumbere. Et recte. Neq; enim
aliquis tam cito a somno dormi
tionis excitari potest. quam

Guelf. 5 Weissenburg, fol. 95v

capiens et alius predicans sicut
et ceteri apti Magnificauit
supplantationem id supplanta
sua me uoluit ponere ac mor
ti tradere et superior me
apparere: Tu autem dne mise
rere mei. O ds pater quia cru
deliter aduersum me desevi
unt tu misericorditer mecum
age et resuscita me tercia
die et retribuam eis id reddam
uicissitudinem horum qui in me
gerunt. Immo multo maiorem
ab eis expectant ultionem.
regnum. locum. et gentem que
sibi eius morte confirmari
putabant ab eis auferendo.
In hoc cognoui preteritum est
p futuro. quoniam uoluisti me. i.

Quasi diceret inconspectu
quidem hominum in
firmabar sed apud te eo
pocius solidabar et hoc in
eternum id semper & absq; fine
Benedictus dns ds isrh. Com
memoratis beneficii di patris
letabundus et gaudens
cum conlaudat ac benedicit.
Benedictus autem ds dicitur non
quo abaliquo benedicatur sed qd
abeo omnis benedictio pro
cedit. ascto id aquo tempora
ceperunt administrari usq;
insculum id usq; indiem
iudicii. Insculum id usq; ad
immortalia tempora. Quod aut
ingeminando dicitur fiat
fiat confirmando hoc agitur
qd hebraice exercito

Gen. 5 Sem., fo. 120ᵛ

xpi factus est. martyres. confessores nominis xpi. Dedit abimelech dauid scificatos panes. ut significaret eum futurum summum sacerdotē qđ uere xps fuit. Dedit et gladium goliad philistei ut ostenderet illum fortissimum regem. Et xpc rex potentissimus spiritalē goliad singulari certamine deuicit.

QUID GLORIARIS IN MALICIA. Iudā multi specialiter uel ama xpm generaliter cū omni corpore suo. cum uniuersitate reproborū. Omnis xpc. debene factus nemo debet gloriari. nisi in misericordia dī. quantomagis in malis? Qui potens est in iniquitate: Ille potens est in iniquitate. qui malum quod cogitat

de. Nam sapientes prius in corde cogitant quod loqui debeant. Et sic demū cogitata lingua expedium. Impii aut cogitationes in lingua habent qua temere et inpremeditate blasphemię uerba profundunt. Sicut nouacula acuta feciti dolum. id factura est. Nouacula ferrū est. quadā subtilitate extenuatū. et latū factum. qua capilli pcidunt. et pili corporis raduntur. Pili autē capitis ut barbę. terrenam substantiam significant. Sicut enim pili decorpore quidem raduntur sed in semitur. ita sci tatum et sibona temporalia persecutor insectationibus perdunt. non tamen deuicunt. Solet enim nouacula emendare.

Copyright by
Herzog August Bibliothek
Wolfenbüttel

1202
5 Weissenburg

Guelf. 5 Weissenb. fol. 127r

Sic et iudei aurem suam terre
applicabant quia terrena tantu
audire uolebant. Spiritalem ue
ro sensum intelige respuebant. taliq
modo ueri incantatoris uerba
idest xpi audire nequibant.
Incantator quippe est xpc uel do
ctor aliquis qui predicatione sua
homines quodammodo incantat
ut conuertantur. Et obdurantes
aures suas. Tractum est a sacerdoti
bus qui turpe aures claudebant.
ne inter sacrificandum aliquid obsce
num audirent et ita sacra contur
barentur. Sic etiam uelabant ec
capita. ne aliquid indecens uideret.
Que non exaudiet uocem incantan
tium. idest magorum. Et uenifici.
Ostendit quid sit incantator.
Incantantis sapienter. sed non

Leo uero quando aperta
persecutionem exercet.
Et iudei serpentum uirus
propinabant haustus quan
do dicebant. Magister
scimus quia uerax es. et
uiam dei in ueritate doces.
Leonino uero more fren
debant dicentes. Crucifi
ge crucifige eum. Admi
lum deueniens tamqua
aqua decurrens. Compa
ratus sunt iudei serpenti.
Leoni comparantur. tam
tercia comparatione aque
fluenti. Torrenti scilicet
subitus aquis exundanti et
subito decrescenti. Sic ec
clesia breui pspertate
inflante et superbiente

Q:14.5 Lat. fol. 135r

mis. Stratum etiã uocat quietẽ
ut qualẽcũq; huius sẽti prosperi
tatem. Perlectum quippe in
quo requiescimus. quies et
prosperitas huius utrę accipit
Juxta quod mcantici. canticorum dr. Jnlectulo meo per noctes quesiui quem diligit anima mea. Et in uelamento alarum tuarum exultabo adhesit anima mea post te ut tenetur. Me susceptit inhumana natura dextera tua idẽ filius tuus. Ipsi ueroid ẽ uidei inuanum quesierunt. qua mei memoriã n abstulerũt. introibunt inferiora terrę idẽ infernum tradentẽ inimanus. romanorũ gladii. partes uulpium erunt qua inter fecti romani uulpes & lupi eos comederunt ut qua consor

producit. Vel etiã omnis qui iurat in dño idest qui xpm eligit habere regem non uulpẽ herodem aut diabolum fraudulentum & deceptorem. Quia obstructũ ẽ os loquentium iniqua. id in iudicio claudentur ora blasphemantium & aperientur iustorũ ad laudem di.

EXAUDI ds ORATIONEM meam. Vox xpi. exp̃sona humanitatis. Vsi enim cũ ia passionẽ xpc imploraba dñm patrẽ. ut eum eriperet non amorte sed a more. Xpc quippe pati uenerat et mortem subire phumano genere decreuerat. Non q̃ hanc deuitabat. quã sponte adibat. Vnde & eam & ante quã fieret eam discipulis suis

Copyright by
Herzog August Bibliothek
Wolfenbüttel
135^
5 Weissenburg

Guelf. 5 Weinmbg. fol. 255r

net inſcim· qua quibuſ in
pſenti dimittit peccata· coſ
in futuro remuneraſ· Opera
manuū tuarū ne deſpiciaſ·
Homines qui ſunt opera ma
nuū tuarū· quāuis ſint
peccatores· ne deſpiciaſ qua
tu coſ creaſti·

Dñe probasti me· probavit
dſ patē filium in baptiſmo
uere humilē cē quando ad
hoc uenit· ut baptiſmum
ſeru ſuſciperet· & cognitum
feciſ filiū di cē quando dix
hic ē filius meus dilectuſ t
in ieunio aut certe in paſ
ſione cū quadragīta dieb;
ieunauit· & in cuius paſſione
cū ſol obſcuratus ē· Cogno
uiſti me· r· cognoſci feciſti
in baptiſmo & ieunio· Vox
ut uenirē in mundū ad red
mendū genus humanū· De
longe· r· ante omīa ſeta· Srm
tam meā· hoc ē· ter mcum
quo uenū in mundū & conuer
ſatuſ ſū int̄ homines ſine ac
tionū culpa tu cognouiſti·
Et omīs uias meas p̄· id omīs
actus meos conſideraſti· ut ñ
peccarem· Non ē ſermo in lin
gua mea· hoc ē· ñ ē ſermo m̄
datu indō· qua aliquando
non mentitur· Ecce dñe tu
cognouiſti· r· tu cognoſcere fe
ciſti incarnationē meā quā in
nouiſſimo tēpore facta eſt·
Antiqua me cē gentū ante
ſeta notū feciſti· Formaſti me·
r· genuiſti me· Poſuiſti ſuper
me manū tuā· r· dumitatē
tuam mecū unxiſti· Mirabi
liſ facta ē ſcientia tua· Ante

Guelf. 5 Weissenbg. fol. 255a

net uisum· qua quibus in
psenti dimittit peccata· cos
in futuro remunerat· Opera
manuū tuarū ne despicias·
Homines qui sunt opera ma
nuū tuarū· quāuis sint
peccatores· ne despicias qua
tu cos creasti·

Hic dñs Dpat̄ filium in baptismo
uere humilē cē quando ad
hoc uenit· ut baptismum
seruu susciperet· & cognitum
fecit filiū dī cē quando dixē
hic ē filius meus dilectus·
in cuius uno aut certe in pas
sione cū quadraginta dieb;
iciunauit· & in cuius passione
cū sol obscuratus ē· Cogno
uisti me· & cognosci fecisti
in baptismo & iciunio· Vox

ut uenirē in mundū ad red
mendū genus humanū· Ve
longe· & ante oīa secta· Srm
tam meā· hoc ē uer meum
quo uenu in mundū & conuer
satus sū int̄ homines sine ac
tionis culpa tu cognouisti·
Et omīs uias meas p̄· id omīs
actus meos considerasti· ut ñ
peccarem· Non ē sermo in lin
gua mea· hoc ē· ñ ē sermo m̄
datu indō· qua aliquando
non mentitur· Ecce· dñe tu
cognouisti· & tu cognoscere fe
cisti incarnationē meā quā in
nouissimo tēpore facta est·
Antiqua me cē gentū ante
secta nouū fecisti· formasti me·
& genuisti me· Posuisti super
me manū tuā· & diuinitatē
tuam meā uū uinxisti· Mirabi
lis facta ē scientia tua· Ante

Guelf. 5 Weissenb., fol. 259r

audeis· Effundit quoque accla
orationē suā addm̄ quando
postulat xp̄o remissionem
sibi dari· Tribulationē etiam
tunc p̄numiat quando petit
se liberari· ap̄ secutoribus suis·
Non legimus defecisse sp̄m
xp̄i· s· defectio inhoc loco p̄
lassitudine ponitur· Legimus
nāq; eū lassatū & fatiga
tum extinere dū ergo lassa
retur clamauit addnm̄· Cla
mauit & dd dū p̄sequeretur
a saul· Cognouit dis pater se
mitas· i· actiones filii sui cog
nouit & actiones dd· Jnuia hac
· i· inrectitudine utq; · qua
ambulabā absconderunt mihi
iudei insidias ut me decipe
rent inaliqua re· Chorus q̄q;
scr accla dic· Inuiahac· id
manū eū ambulare absconde

eu· sinon repperi tibi quē quā
credentē inse salutē om̄s fugisse
discipulos· Monerat qui cognos
cere sub tegmine humanitatis·
lacitantē diuinitatē· Ante tēp̄
passionis fugit dn̄s deloco ad
locū· s· imminentē passione
noluit ultra fugere s· dixit
petit faga amē· i· paratus sum
mori p̄genere humano· Nul
lus fuit qui requiret animam
xp̄i· ut eam liberaret· sed ut eum
interficeret Clamauit addnm̄
dd tempore quo electus est
de regno dicens tues spes mea·
· i· non posui spē meā in auro
t homine· sed inte quies pars
mea· in societate omiū scōrū·
Vel xp̄c clamauit ad patrem
tēp̄ passionis dicens in manus
tuas cōmendo sp̄m meum·
cui xp̄o ē pat̄ pars in terra

17

Abb. 17

g: clm. 5 2 sem., fol. 263v

operib' glorificabo illum
quandiu uixero Inangelus t
demonibus nolite spem ponere
neq; infilius hominum idē re gi
comitabus atq; reliquus qui
nec sibi salutē posse
conferre nec alius Exeunte
spū·i· animā principū et filio
rum hominum eorum caro·i·cor
pora inputredinē reuertent
ict indie moris corū Beatus
ē ille homo qui dm iacob ha
bet adiutore exbeatus ille
cuius spes est Indo ipsius ict
iacob ipse est dns creator celi
et terre Inppetuum cus to
dit ipse os ueritatem q̄a aliqn
do non fallitur facit diserti
onē in fine sti muniā sustinen
tium dānando reprobos et re
muneramdo iustos Dat escā

mortalibus facte immortales
Compedes enim nre sunt
ipsa mortalia nra·i· qui
in tenebris peccatorū iacent
luce sapieneq·i· iacentes in
peccato erigit aduenā·ut
illos faciat ius tos·Et rel tu
dinē uneq facit eos incedere
ut iuste uiuant qui fuerat
humiliati in peccatis·i·illos
qui ex societate demonum
transeuntes ad se·i· eos qui
in dm spem suā ponunt et
non in auro t amico·hanc
patriam ut aduenę incolunt·
Qui corporalit absens ē·
Vidua est ecclia cuius spon
sus xpc absens est t recessit·
enim abea cum ascendit in
celū· Ergo ppupillum et u
duā intellegum desolatu

Copyright by
Herzog August Bibliothek
Wolfenbüttel

263v

5 Weissenburg

Guelf. 5 Weissenburg. fol. 265r

mmolliciem lanę ut habeant
dilectionem dei et proximi·i·cu
mulum peccatorū sua inspirati
one dissipat p penitentiam
qui signatur p cinerē: Dñs ho
mines obduratos in peccatis
conuertit inp̄dicatores euan
gelii· ut aptim paulū huc
cellę apti cinis sunt ępłe
gentibus ab eo scriptę· quos
dñs p̄miserit infrigore & ob
durationē peccatorū p ma
nere nullus poterit emol
lire. E mittens dñs pat̄ uerbū
suū·i· filiū suū in mundum
liq̄ faciet ea quę superius
dicta sunt. Hoc est niuē &
nebulā & cristallū p quę
significant̄ homines frigidi
carnaliter & nebulis peccatoꝝ

diliges dnm̄ dm̄ tuū·i· p̄cepta
ut illud non occides non fura
bis nulli rationē talia fecit.
qualia populo iudeoꝝ quos
pauit manna & introduxit
in terrā lactis & melle manan
tem ꝑ qđ illis fecit corpo
raliter cottidie nobis facit spi
ritaliter. Precepta sua ñ manu
festauit omib; gentib; sic̄

LAVDATE DNM̄ V iudeis.
decalis. Appha hortantur
angli ut in laude dī p ma
neant sic̄ ceperunt. Quia fē
& maligni angli non obedien
tes eius uoluntati· ideo dicit
eius hoc ē dī Opere non uo
ce laudant dm̄ sol & luna
cursū suū p agentes sicut
illis constituit ē adō· Ista omā

Guelf. 5 Weinsberg. fol. 267a

um erat · Si descendero in infernum
non uidebo ibi dñm in terra
uiuentium · i · in societate
sanctorum · s · iustum · i · requiem
habentis. Tribus modis dolebat
iste sanctus ur · Uel quia
sciebat se descensurum ad infernū
propter peccatum uel quia
sciebat se non uisurum ibi
dominum uel certe ideo quia
stunc moreretur quisine filius
adhuc erat non nascturum
dominum desemine suo qui
erat illi promissus. Beatus hiero
ronimus dicit se deceptum
fuisse uerbi similitudine in hoc
loco · ideo posuisse quucunt
proquietis procreatio filiorum
meorum auulsa et remota
est ame ipsa generatio sicut
est quam meretur iniquitas mea ·
Tu esto fidei uisor ut sanitate
recepta adpriora uicia non
redeam · s · cum sciam qua hoc uiste
sustineo · ipse dñs cum ipse dederit
ipsam infirmitatem · futurum
propreterito omnes annos prospertta
tis meę atq leticię recordabor
cum essem in amaritudine infirmi
tatis sic est uita hominis ut infir
metur · s · uarietatibus infirmita
tum est uita animę meę infirmitate
damno peccata indulgendo inpace
populi mei & cuitatis meę est mihi
amaritudo illis deliberatione
gaudentibus & me permortem
recedende de inferno · Nonuideris
illa addamnandum me sed ad in
dulgendum · i · qui inferno sunt
laudabit te diabolus in infernum

Güelf. 5 Aug. fol. 269 r

descendit ininfernum · s. nullus
quis tta magna fecit insctitate
sicut tu · ꝯs. nullus · i · tremendꝰ
in iudicio laude dignus dñs est.
qui facit mirabilia incelo et
in terra. Cmisisti uirtutem po
tentie tue · terra · i · mare p
id qđ ctinet id ctinet ostendit.
Populo quem redemit de egypt
to · fuit dñs dux in miscdia. Spi
talit dux e. Jux dñs populo suo
quem redemit ad celestē hieruſa
lem perducendo in sua procesſi
one portauit dñs populum
iudaicum ad habitaculum scm suū.
ubi tabernaculū et tēplū uide
ret. Spitalit duc deus populū
suū ad habitaculū scm suū.
cotidie · i · ad societatē electorū.
est qui interrenis rebus ponunt
spes suam · et sanguinē aliorum
fundunt. Robustos moab · i · cos
qui sunt ex patre diabolo tre
mor obtinet dum uident scos
bona operari · moab enim inter
pretatur ex patre. Optando hec
loquitur moyses que subsecun
tur spitalit optat ecclesia ut
ueniat timor super demones
et persecutores cū fortitudine
magnitudinis dni · et fiant immo
biles ne ualeant consurgere aduer
sus scam ecclesiā donec pertran
seat populus dni per mortē corpo
ris ad celestem patriā quā ipse
possidet nunc per fidē et operatio
nē · Intro duces cos. Intro duxit
deus iudeos tunc temporis inur
ra repromissionis et plantauit

plesti · et cuncta quę ꝓmisisti.
partim dedisti · partim iā dabis:
cum cęlū et terra transibunt.
uerba autem tua nō transibunt:
Ideo quia uerax in promissio
nibus es · et jā ses in oī operā
tione tua dinosceris · quando
eleuas omnes corruentes ad te
pertinentes · absoluis reos id'cul
pabiles · et regis oēs elisos · idē
non sinis eos in aliquo offen
di damnabiliter · quin iterum
tua gratia in uiā sanitatis redire
ualeant amen .

Oculi oīū in te sperant
dne · et tu das escam illorū
in tempore opportuno .

Signum ē ut omnes in te spe
rent · quia quando opus

riendo manum tuā tribuas q̄
ꝑē cognoscas · et quia sic opor
tet orare nescimus qđ digne
per nos petat̄ · ꝑ te felicit̄ adda
tur · quatin̄ oē animal · i · om
nis rationabilis benedictione
repleatur .

Iustus dominus in omnib' uiis su
is · et sc̄s in oīb' operib' suis .

Apud quē non est iniquitas ·
merito iustus ē · in omni sua ·
dispositione et uoluntate · quę
si uere intelligim' · et ut opor
tet mente · cogitatione et ope
re · sc̄dm quod possumus · ue
racit̄ inspicimus semp iustum
sentimus · Nam cum nos uerbe
rat · ideo utiq; facit · ut sic casti
gatos · habundantius saltē re

Guelf. 5 Lignitz. fol. 278r